

dicam, univertorumque montium, qui [Al. quæ] A aduersum 386 scientiam Dei erigebantur, regnum Domio paraverunt.

Hæc ad duas locubratiunculas veterum auctoritatem secutus, et maxime expositionem Hebraicam propro sermone dictavi, aperuique os meum: sed nescio an illud Christus impleverit. Unde sapiens lector sensuum magis debet consequentiam quærere, quam eloquii venustatem. Neque enim ea a lenitate,

et compositione verborum dictamus, ut scribimus. Aliud est, mi Pammachi, sæpe stylum vertere, et quæ memoria digna sunt scribere; aliud notariarum articulis præparatis, pudore reticendi, dictare quodcumque in buccam venerit. In hoc Propheta, et adolescentuli iusimus, et senes præsumpsimus. Qui veriora et mellora dixerit, in illius sententiam transgredere.

* M.s. duo, et Victorius, *levitate*: malim utique cum diphthongo *levitate*, id est, nitore, etc.

S. EUSEBII HIERONYMI,

STRIDONENSIS PRESBYTERI,

COMMENTARIORUM

IN JONAM PROPHETAM

LIBER UNUS.

PROLOGUS.

387-388 Triennium a circiter fluxit, postquam B quinque prophetas interpretatus sum, Michæam, Nabum, Abacuc, Sophoniam, Aggæum; et alio opere detentus, non potui implere quod cœperam: scripsi enim librum de Illustribus viris, et aduersum Jovinianum duo volumina: apologeticum quoque, et de optimo genere interpretandi ad Pammachium: et ad Nepotianum, vel de Nepotiano duos libros, et alia quæ enumerare longum est. Igitur tanto post tempore, quasi quodam postliminio a Jona interpretandi sumens principium, obsecro ut qui typus est Salvatoris, et tribus diebus ac noctibus in ventre celi moratus, præfiguravit Domini resurrectionem, nobis quoque fervorem pristinum tribuat, et sancti ad nos Spiritus mereamur adventum. Si enim Jonas interpretatur *columba*, columba autem refertur ad Spiritum sanctum: nos quoque columbam, ex adventu [Al. et adventum] ad nos interpretemur columbæ. Scio veteres ecclesiasticos tam Græcos quam Latinos super hoc libro multa dixisse, et tantis questionibus, non tam aperuisse, quam obscurasse sententias; ut ipsa interpretatio eorum opus habeat interpretatione, et multo incertior lector recedat, quam fuerat antequam legeret. Nec hoc dico, quo magnis ingeniis detrahā, et alios mea laude suggilem; sed quod

commentatoris officium sit, ut quæ obscura sunt, breviter aperteque dilucidet, et non tam desertitudinem ostendet suam, quam sensum ejus quem exponit, edisserat. Quærimus igitur, Jonas propheta, excepto volumine suo, **389-390** et Evangeliiis [Al. Evangelio], hoc est, Domini de eo testimonio, ut alibi in Scripturis sanctis lectus sit? Et hi fallor in Regum volumine de eo ita scriptum est: *Anno quintodecimo Amasiæ filii Joas, regis Juda, regnavit Jeroboam, filius Joas, regis Israel in Samaria quadraginta annis et uno. Fecitque malum coram Domino, et non recessit ab universis peccatis Jeroboam filii Nabath, qui peccare fecit Israel. Ipse convertit fines Israel in Samaria ab introitu Emath, usque ad mare solitudinis, juxta verbum Domini Dei Israel, quod locutus est in manu servi sui Jonæ, filii Amathi prophetæ, qui fuit de Geth, quæ est in Opher* (IV Reg. xiv 25 seqq.). Tradunt autem Hobrni hunc esse filium viduæ Sareptianæ [Al. Saraptenæ], quem Elias propheta mortuum suscitavit, matre postea dicente ad eum: *Nunc cognovi quia vir Dei es tu: et verbum Dei in ore tuo est veritas* [Al. veritatis]; et ob hanc causam etiam ipsum puerum sic vocatum. *Amathi* enim in nostra lingua *veritatem* sonat: et ex eo quod verum Elias locutus est, ille qui suscitatus est, filius esse dicitur veritatis. Porro Geth in secundo

* Sollicitat hunc locum Tillemontius ex præconcepti opinione, quod Epitaphium Nepotiani, ex his quæ infra laudantur, opusculis, anno ut minimum 398 sit adscribendum: vultque adeo quadriennium, pro

triennio legi. Nobis, ne quid temere mutetur, optime illud quoque infra ejus triennii spatium concludi, abunde satis ostendimus in notis chronologicis epistolæ 60 priori tomo præfixis.

Saphorim [Al. Sapphirim] milliario, quæ hodie appellatur Diocesaræa euntibus Tyberiadem haud grandis est viculus, ubi et sepulcrum ejus ostenditur. Quamquam alii juxta Diospolim, id est, Liddam, eum et natum et conditum velint: non intelligentes hoc quod additur, *Opher*, ad distinctionem aliarum Geth urbium pertinere, quæ juxta Eleutheropolim, sive Diospolim, hodie quoque monstrantur. Liber quoque Tobix, licet non habeatur in Canone, tamen quia usurpatur ab ecclesiasticis viris, tale quid memorat, dicente Tobia ad filium suum: *Fili, ecce senui, et in eo sum ut revertar de vita mea: Tolle filios tuos, et vade in Mediam, fili: scio enim quæ locutus est Jonas propheta de Ninive, quoniam subvertetur (Tobix xiv)*. Et revera quantum ad historias tam Hebræas quam Græcas pertinet, et maxime Herodotum, legimus Niniven, regnante apud Hebræos Josia, et Astyage rege Medorum, fuisse subversam. Ex quo intelligimus primo tempore ad Jonæ prædicationem, acta pœnitentia, Ninivitas veniam consecutos: postea vero in pristinis vitiis perseverantes, Dei in se provocasse sententiam. Traduntque Hebræi, Osee, et Amos, et Isaiam ac Jonam iisdem prophetasse temporibus. Hoc quantum ad historix pertinet fundamenta. Cæterum non ignoramus, ^a Chromati papa venerabilis, sudoris

^a Sic legunt omnes mss. codices S. Germani a Pratis, monasterii Cluniacensis, S. Albini Andegavensis, et S. Cygiranni, etc., eodem quoque modo editi libri ab Erasmo et Mariano. Falsam tamen hanc esse lectionem, et pro *Chromatio papæ venerabili* nomen *Pammachii* substituendum non ignoramus: nam ipse Hieronymus præfatione in librum tertium Commentariorum in Amos prophetam conceptis verbis admonet lectorem se edidisse Commentarios in Abdiam et Jonam, imperante Pammachio, hoc est, rogante expositionem istorum amborum prophetarum. Tertio, inquit, post longi temporis silentium, Abdiam et Jonam tibi imperanti edisserui. Ergo eidem Pammachio edisseruit Abdiam et Jonam, non Chromatio episcopo Aquileiensi, cui delegaverat tantum duos libros in Abacuc. Unde autem tam constans error manarit in editis ac mss. libros, lectoris divinationi permittimus judicium. Nisi forte et aliis viris sanctis promiserat expositionem in Jonam, quemadmodum Commentarios in Amos et Osee, licet ipsos Pammachio dedicaverit. Vide Comment. in Amos cap. 1. Si hoc accidit, habemus exemplar, non Pammachio, sed Chromatio missum ab Hieronymo. MART. — Quamquam minime diffiteatur Martianæus, hanc librorum esse omnium lectionem, falsam tamen librorum culpa pronuntiare non dubitat, quod ex Hieronymi mox recitando testimonio in Amos huncce Commen-

A esse vel maximi totum prophetam referre ad intelligentiam Salvatoris: videlicet quod fegerit, quod dormierit, quod præcipitatus in mare sit, quod susceptus a celo, quod ejectus in littus pœnitentiam prædicavit, **391-392** quod contristatus ob salutem ^b arbis innumeræ, cucurbitæ sit delectatus umbraculo: quod reprehensus a Deo cur majorem curam habuerit herbæ virentis, et extemplo aridæ, quam tantæ hominum multitudinis, et cætera quæ in ipso volumine explanare nitimur: et tamen, ut totum prophetæ sensum brevi præfatione comprehendam, nullus melior typi sui interpret erit, quam ipse qui inspiravit prophetas, et futuræ veritatis in servis suis lineas ante signavit. Loquitur ergo ad Judæos sui sermonis incredulos, et Christum Dei Filium nescientes ^c: *Viri Ninivite surgent in judicio cum generatione ista, et condemnabunt eam, quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Jonæ: et ecce plus quam Jonas hic (Mat. iv, 41)*. Condemnatur generatio Judæorum, credente modo: et Ninive agente pœnitentiam, Israel incredulus perit. Illi habent libros, nos librorum Dominum (II Cor. III): illi tenent prophetas, nos intelligentiam prophetarum: illos occidit littera, nos vivificat spiritus (Joan. xviii): apud illos Barabbas latro dimittitur, nobis Christus Dei Filius solvitur.

tarium videatur ipse Pammachio, non Chromatio inscripsisse. Et *Chromatii* quidem nomen exscriptorum lapsu pro illo *Pammachii* substitui potuisse, non inficior, sed quod evincit minime substitutum, illud est: *Papa venerabilis*, quod optime quidem de Chromatio Aquileiensi episcopo, minime vero de Pammachio dicere potuisset. Cum itaque in illa præf. lib. III Comment. in Amos ad Pammachium ait S. Doctor, post longi temporis silentium Abdiam et Jonam tibi imperanti edisserui, vel Abdiam tantum respicere putandus est, quem Pammachio inscripsit; vel si Jonam quoque, hunc tamen ejus notum explanatum significat, non etiam nomini dedicatum. Prior nobis opinio magis arridet, quandoquidem alia id generis locutionum apud Hieronymum exempla non desunt, ubi plura simul enumerans, proprie unum aliquod respicit, ut cum de Eusebio loquens in Apolog. libro primo contra Rufinum, *Laudari, inquit, Eusebium in Ecclesiastica Historia, in digestionem temporum, in descriptione sanctæ Terræ: et hæc ipsa opuscula in Latinum vertens, meæ linguæ omnibus dedi*. Nihil obscurius constat non nisi posteriora duo opuscula, minime vero Ecclesiasticam Historiam, Latine Hieronymum explicasse.

^b Al. *gentis innumeræ*. Unus Palatinus, in umbra pro *innumeræ*.

^c Addit idem Palatin. ms., *Dominum*.

INCIPIT LIBER.

391 (Cap. I. — Vers. 4.) *Et factum est verbum Domini ad Jonam, filium Amathi, dicens: Surge, et vade in Niniven civitatem magnam, et prædica in ea; quia ascendit malitia ejus coram me. Septuaginta, excepto eo quod dixerunt, ascendit clamor malitiæ ejus ad me, cætera similiter transtulerunt. In condemnationem Israelis Jonas ad gentes mittitur, quod Ninive*

agente pœnitentiam, illi in malitia perseverent. Porro quod ait, *ascendit malitia ejus coram me*, sive, *clamor malitiæ ejus ad me*, hoc ipsum est quod in Genesi dicitur: *Clamor Sodomæ et Gomorrhæ multiplicatus est (Gen. xviii, 20)*. Et ad Cain: *Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra (Gen. iv, 10)*. Juxta tropologiam vero Dominus noster, Jonas, hoc est, columba,

sive dolens (utrumque enim interpretatur, vel quia A Spiritus sanctus in specie columbæ descendit, et mansit in eo (*Luc. xix*), vel quia nostris doluit ipse vulneribus, et flevit super Jerusalem, et livore ejus sanati sumus (*Isai. lxxi*): vere filius veritatis; Deus quippe veritas est), mittitur ad Niniven pulchram, id est, mundum, quo nihil pulchrius oculis carnis [*Al. carnis*] aspicimus (*Joan. xiv*). Unde et apud Græcos ab ornatu nomen accepit ^a *κόσμος*: consummatisque operibus singulis, de eo dicit: *Vidit Deus quia bonum est*. Ad Niniven, inquam, civitatem magnam, ut quia Israel audire contempsit, totus gentium mundus exaudiat. Et hoc propterea, quia ascenderit malitia ejus coram Deo. Cum enim Deus quasi quamdam pulcherrimam **392** domum servituro sibi homini exstruxerit, depravatus est homo propria voluntate, et a pueritia diligenter appositum est ad malum cor ejus (*Gen. viii*): posuitque in cœlum os suum, et exstructa turre superbiæ (*Gen. xi*), meretur ad se descendentem Filium Dei, ut per ^b pœnitentiæ ruinam conscendat ad cœlum, qui per tumorem superbiæ [*Al. subire*] non potuit.

Et surrexit Jonas, ut fugeret in Tharsis a facie Domini. LXX similiter. Scit propheta, sancto sibi Spiritu suggerente, quod pœnitentia gentium, ruina sit Judæorum. Idcirco amator patriæ suæ, non tam salutè invidet Ninive, quam non vult perire populum suum. Alioquin legerat Moyse rogantem dixisse pro eo: *Si dimittis eis peccatum, dimitte: sin autem non dimittis, et me dele de libro tuo, quem scripsisti* (*Exod. xxxii, 34, 32*), et ad preces illius servatum Israel, et Moysen de libro non fuisse deletum, quin potius Dominum occasionem accepisse per servum, ut cæteris conservis illius parceret. Dum enim dicit, *dimitte me*, ostendit se posse retineri. Tale quid et Apostolus loquitur: *Optabam anathema esse pro fratribus meis, qui sunt Israelitæ secundum carnem* (*Rom. ix, 3*). Non quod ipse perire desideret, cui vivere Christus est, et mori lucrum (*Philipp. i*); sed magis meretur vitam, dum salvare vult cæteros. Præterea videns Jonas comprophetas suos mitti ad oves perditas domus Israel, ut ad pœnitentiam populum provocarent, Balaam quoque divinum de salute Israelitici populi prophetasse (*Num. xxii*), delet se solum **393** electum, qui mitteretur ad Assyrios inimicos Israel, et ad civitatem hostium maximam, ubi idololatria, ubi ignoratio Dei: et quod his majus est, timebat ne per occasionem prædicationis suæ, illis conversis ad pœnitentiam, Israel penitus relinqueretur. Noverat enim eodem spiritu, quo illi gentium præconium credebatur, quod quando nationes credidissent, tunc periret domus Israel, et quod aliquando futurum erat, hoc ne in suo fletet

tempore, verebatur. Unde imitatus Cain Jonas (*Genes. iv*), et recedens a facie Domini, fugere voluit in Tharsis, quam Josephus interpretatur Tharsum Ciliciæ civitatem, ^c prima tamen littera commutata: quantum vero in Paralipomenon libris intelligi datur, quidam locus Indiæ sic vocatur. Porro Hebræi THARSIS (תִּרְשִׁישׁ), mare dici generaliter autumant secundum illud: *In spiritu vehementi constringes naves Tharsis* (*Ps. xlvii, 8*), id est, maris. Et in Isaia: *Ululate, naves Tharsis* (*Isai. ii, 14*). Super quo ante annos plurimos in epistola quadam ad Marcellam dixisse me memini: Non igitur propheta ad certum fugere cupiebat locum; sed mare ingrediens, quocumque pergere festinabat: et magis hoc convenit fugitivo, et timido, non locum fugæ otiosæ B eligere; sed primam occasionem arripere navigandi. Hoc quoque possumus dicere, qui notum tantum putabat in Judæa Deum (*Psal. lxxv*), et in Israel magnum nomen ejus, postquam illum sensit in fluctibus, confitetur, et dicit: *Hebræus ego sum, et Dominum cæli ego timeo, qui fecit mare et aridam: si autem ipse fecit mare et aridam, cur aridam relinquens arbitraris te conditorem maris in mari posse vitare? Simulque instruitur per salutem conversionemque nautarum, etiam tantam multitudinem Ninive simili posse ^d confessione salvari. De Domino autem et Salvatore nostro possumus dicere, quod dimiserit domum, et patriam suam, et assumpta carne, quodammodo de cœlestibus fugerit, veneritque in Tharsis, hoc est, in mare **394** istius sæculi, secundum quod alibi dicitur: *Hoc mare magnum et spatiosum, ibi reptilia, quorum non est numerus. Animalia pusilla cum magnis, illic naves pertransibunt* [*Al. perambulabunt*]. *Draco iste quem formasti ad illudendum ei* (*Ps. ciii, 25 seqq.*). Idcirco enim et in passione dicebat: *Pater, si possibile est, transeat calix iste a me: ne populo conclamante: Crucifige, crucifige talem* (*Luc. xxii, 42*). Et: *Nos non habemus regem nisi Cæsarem* (*Joan. xix, 15*), plenitudo gentium subintraret, et frangerentur rami olivæ, pro quibus oleastri virgulta succrescerent (*Rom. xi*). Tantæque pietatis et amoris fuit in populum pro electione patrum, et reprobatione ad Abraham, ut in cruce positus diceret: *Pater, ignosce eis, quod enim faciunt, nesciunt* (*Luc. xxiii, 34*). Vel certe quoniam *Tharsis* interpretatur *contemplatio gaudii*, veniens ad Joppen propheta, quæ et ipsa speciosam sonat, ire festinat ad gaudium, et quietis beatitudine ^e perfrui, totum se tradere theoriæ, melius esse arbitrans pulchritudine et varietate scientiæ perfrui, quam per occasionem salutis gentium cæterarum perire populum, de quo Christus in carne generandus sit.*

^a Græcum *κόσμος*, ex mss. post Victorium sufficimus; mox pro *de eo*, legunt quidam a *Deo*.

^b Post Victorium ad Brixianorum codicum fidem restituimus, *per pœnitentiæ ruinam*, pro quo Martiæ retinuit, *per pœnitentiam ruinæ*. Turris erectionem S. Doctor superbiæ comparat, ejusque ruinam pœnitentiæ.

^c Palatin. ms., *prima tantum littera*. Cæterum vide quæ in caput Isaia 11 hac de re observamus, epistolam quoque ad Marcellam in nostra recensione 37.

^d Victorius, pro *confessione*, reponit ex Florentiæ codicibus *conversione*.

^e Idem ad Brixia codd., *perfruens*.

(Vers. 3.) *Et descendit in Joppen, et invenit navem* A *autem gentium* ^b *populus jungeretur Ecclesiam* hoc euntem in Tharsis; et dedit nautum ejus, et descendit in eam, ut iret cum eis in Tharsis a facie Domini. LXX; *Et ascendit in Joppen, et invenit navem euntem in Tharsis; deditque nautum suum, ascendit in eam, ut navigaret cum eis in Tharsis a facie Domini.* Joppen portum esse Judææ, et in Regnorum ^a et Paralipomenon libris legimus (II Paral. II), ad quem Hiram quoque rex Tyri ligna de Libano ratibus transferebat, quæ Jerusalem terreno itinere perveherentur. Hic locus est, in quo usque hodie saxa monstrantur in littore, in quibus Andromeda religata, Persei quondam sit liberata præsidio. Scit eruditus lector historiam; sed et juxta regionis naturam de montanis et arduis ad Joppen et campestria veniens propheta, recte dicitur descendisse, et invenisse navem funem solventem e littore, et ingredientem mare, deditque nautum ejus, **395** sive mercedem navis, id est, subvectionis ejus, juxta Hebraicum, sive *nautum pro se* [Al. suum], ut Septuaginta transulerunt. *Et descendit in eam, ut proprie continetur in Hebraico: IERED (ירד) enim descendit dicitur: ut fugitivus sollicite latebras quæreret. Vel ascendit, ut scriptum est in editione Vulgata: ut quocumque navis pergeret, perveniret: evasisse se putans, si Judæam relinqueret. Sed et Dominus noster in extremo Judææ littore (quod, quia in Judæa erat, appellabatur pulcherrimum) non vult tollere panem filiorum, et dare eum canibus (Math. xv); sed quia venerat ad oves perditas domus Israel, dat vectoribus pretium, ut qui primum suum sanare [Al. salvare] vult populum, salvet accolis maris, et inter turbines ac tempestates, id est, passionem suam, crucisque convicia submersus in inferno, salvet eos, quos quasi in navi dormiens negligebat (Math. viii). Prudens rogandus est lector, ne eundem velit ordinem tropologiæ, quem et historiæ quæreret. Nam et Apostolus, Agar et Saram ad duo Testamenta refert: et tamen non omnia quæ in historia illa narrantur, tropologice interpretari possumus. Et ad Ephesios de Adam et Eva disputans, ait: *Propter hoc relinquet homo patrem et matrem, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una: Sacramentum hoc magnum est: Ego autem dico in Christo, et in Ecclesia (Ephes. v, 31, 32).* Numquid totum principium Geneseos, et fabricam mundi, et hominum conditionem ad Christum, et ad Ecclesiam referre possumus, quia hoc testimonio sic abusus est Apostolus? Fac enim hoc quod scriptum est: *Ideo relinquet homo patrem suum, referamus ad Christum, ut dicamus eum Patrem in cælis reliquisse Deum,**

^a Victorius ait, Hæc Hiram historia scribitur III Reg. v, et II Paral. II. Verum quod de Joppe mentio fiat in libris Regum, equidem adhuc non inveni. Scribitur tamen de ea in libro Josue, Numeris, Ezdra, Machabæis, et Actis Apostolorum. Nihil tamen mutatum, quia eum ibi quoque eadem tractetur historia, non res, sed nomen tantum omissum videtur. Sappho Joppe hodie vocatur: Plinius a Phœnicibus conditam ante terrarum inundationem prodit. Est

ut gentium ^b *populus jungeretur Ecclesiam* hoc quod sequitur, *nautum suam*, quomodo possumus interpretari, nisi forte dicamus reliquisse eum celestem Jerusalem, quæ est mater Sanctorum, et cætera multo his difficiliora? Illud etiam quod ab eodem Apostolo scribitur: *Bibebant autem de spirituali consequente eam petra; petra autem erat Christus (I Cor. x, 4),* nequaquam nos arceat ut omnem Exodi librum referamus ad Christum. **396** Quid enim possumus dicere? quod hæc petra a Moyse percussa sit, non semel sed bis (Exod. xvii), quod aquæ fluxerint, et torrentes repleti sint. Num universam loci hujus historiam per hæc occasionem cogemus sub lege allegoriæ? et non potius unusquisque locus secundum historiæ diversitatem, diversam recipit intelligentiam spirituales? Igitur sicut hæc testimonia suas interpretationes habent, et nec precedentis, nec consequentia eandem desiderant allegoriam: sic et Jonas propheta non absque periculo interpretantis, totus referri ad Dominum poterit. Nec ex eo quod in Evangelio dicitur: *Generatio pessima [Al. prava] et adultera signum querit, et signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ Prophete. Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus et tribus noctibus, sic erit Filius hominis in corde terre, tribus diebus et tribus noctibus (Mat. xii, 39).*

(Vers. 4.) *Dominus autem misit ventum magnum in mare, et facta est tempestas magna in mari, et navis periclitabatur conteri. LXX: Et Dominus vocavit spiritum magnum in mare, et facta est tempestas magna in mari, et navis periclitabatur conteri.* Potest fuga prophete et ad hominis referri in communi personam, qui Dei præcepta contemnens, recessit a facie ejus, et se mundo tradidit, ubi postea malorum tempestate, et totius mundi contra se sæviente naufragio, compulsus est sentire Deum, et reverti ad eum quem fugerat. Unde intelligimus etiam ea quæ sibi homines æstimant salutaria, Deo nolente [Al. volente], verti in perniciem, et non solum non prodesse auxilium his, quibus præbetur: sed et ipsos qui præbent, pariter conteri. Sicut legimus victam ab Assyriis Ægyptum, quia optabatur Israeli contra Domini voluntatem. Periclitatur navis quæ periclitantem susceperat: vento maris concitantur, in tranquillitate tempestas oritur, nihil, Deo adversante, securum est.

(Vers. 5.) *Et timuerunt nautæ, et clamaverunt iri ad Deum suum, et miserunt vaso* **397** *quæ erant in mari in mare, ut alleviaretur ab eis. LXX: Et timuerunt qui navigabant, et clamaverunt unusquisque ad Deum suum, et jactum fecerunt vasorum navis in mare, et*

enim oppidum, a quo partui quoque nomen est inditum. Pulchram, speciosamque Hebraice Joppe significat. Hoc enim sonat vox יָפֹה. Vide quoque in epist. 108, ad Eustochium, num. 8, supplementum.

^b Suffecianus vocem *populus*, quam mutilo sensu Martianæus prætermisit.

^c Dua Palamini mas., et clamaverunt ad Dominum Deum suum.

allociaretur navis. Arbitrantur navem solito onere A pręgravari, et non intelligunt totum pondus esse fugilivi prophetę. Timent nautę, clamat unusquisque ad Deum suum; ignorantes veritatem, non ignorant providentiam, et sub errore religionis sciunt aliquid esse venerandum: projiciunt onera in mare, ut magnitudinem fluctuum classis levior transiliret. At contra Israel nec bonis nec malis intelligit Deum; plangente Christo populum, aiecos oculos habet.

Et Jonas descendit ad interiora navis, et dormiebat sopore gravi. LXX: *Jonas autem descendit in ventrem navis, et dormiebat, et stertebat.* Quantum ad historiam pertinet, prophetę mens secreta describitur: non tempestate, non periculis conturbatur, eundem et in tranquillo, et imminente naufragio animum gerens. Denique alii clamant ad deos suos, B vasa projiciunt, nititur unusquisque quod potest. Isto tam quietus est et securus, animique tranquillus, ut ad navis interiora descendens, somno placido perfruatur. Sed et hoc dici potest: Consciens erat fugę et peccati, quo Domini pręcepta neglexerat; et tempestatem, ignorantibus cęteris, contra se sęvire cernebat: ideo descendit ad interiora navis, et trisis absconditur, ne quasi Dei vindices fluctus adversum se videret intumescere. Quod autem dormit, non securitatis est, sed męroris. Nam et Apostolos legimus in Domini passione prę tristitię magnitudine somno fuisse depressos (*Math. xxvi*). Sin autem interpretamur in typo, somnus prophetę et gravissimus sopor hominem significat erroris sopore torpentem, cui non suffecerat fugisse a facie Dei, C nisi et quadam recordia mens illius obruta, ignoraret iracundiam Dei, et quasi securus dormiret et profundissimum somnum rauca nare ^a resonaret.

(Vers. 6.) *Et accessit ad eum gubernator, et dixit ei: Quid tu sopore deprimeris? Surge, invoca Deum tuum, si forte recogitet* 398 *Deus de nobis, et non pereamus.* LXX: *Et accessit ad eum proreta, et dixit ei, quid tu stertis? Surge, invoca Deum tuum, si quomodo salvos faciat nos Deus, et non pereamus.* Naturale est unumquemque in suo periculo de alio plus sperare: unde gubernator, sive proreta, qui vectores timidos debuerat cęnsolari, cęrnens discriminis magnitudinem, excitat dormientem, et arguit improvidę securitatis, commonetque ut ipse quoque pro virili portione deprecetur Deum suum: ut cuius erat commune periculum, communis esset oratio. Porro juxta tropologiam plures sunt qui cum Jona navigantes, et habentes proprios deos, ad contemplationem gaudii ire festinant. Sed postquam Jonas fuerit sorte deprehensus, et morte illius mundi sedata tempestas, marique tranquillitas redita, tunc unus adorabitur Deus, et immolabuntur

victimę spirituales, quas utique juxta litteram in mediis fluctibus non habebant.

(Vers. 7.) *Et dixit vir ad collegam suum: Venite et mittamus sortes, et sciamus quare hoc malum sit nobis: et miserunt sortes, et cecidit sors super Jonam.* LXX: *Et dixit unusquisque ad proximum suum: Venite, mittamus sortes, et cognoscamus ^c cujus gratia malitię hęc est super nos: et miserunt sortes, et cecidit sors super Jonam.* Noverant naturam maris, et tanto tempore navigantes sciebant tempestatum ventorumque rationes, et utique si solitos, et quos aliquando experti fuerant, fluctus vidissent consurgere, nunquam forte auctorem naufragii quęrerent, et per rem incertam, certum cuperent evitare discrimen. Nec statim debemus sub hoc exemplo sortibus B eredere, vel illud de Actilius Apostolorum huic testimonio copulare, ubi sorte in Apostolatum Matthias eligitur (*Act. 1*), cum privilegia singulorum non possint legem facere communem. Sicut enim in condemnationem Balaam asina loquitur (*Num. xxii*), et Pharao (*Gen. xli*), et Nabuchodonosor in judicium sui (*Dan. ii, 4*), somniis futura cognoscunt, et tamen Deum non intelligunt revelantem: Caiphas quoque prophetat ignorans, quod expediret unum perire pro cunctis (*Joan. xi et xviii*): ita et hic fugitivus sorte deprehenditur, non viribus sortium, 399 et maxime sortibus ethnicorum, sed voluntate ejus qui sortes regebat incertas. Quod autem dicitur: *Et cognoscamus propter quem malitię hęc est super nos*, hic malitiam pro afflictione et calamitate accipere debemus, secundum illud: *Sufficit dici malitię sua* (*Math. vi, 34*). Et in Amos propheta: *Si est malitię in civitate quam Dominus non fecerit* (*Amos iii, 6*). Et in Isaia: *Ego Dominus qui facio pacem, et creo mala* (*Isai. xlv, 7*). In alio vero loco malitię contraria virtuti [*Al. veritati*] intelligitur, juxta quod in hoc eodem propheta supra legimus: *Ascendit clamor malitię ejus ad me.*

(Vers. 8.) *Et dixerunt ad eum: Indica nobis, cujus causa malum istud sit nobis, quod opus [Vulg. addit est] tuum, quę terra tua, ^d et quo vadis, vel ex quo populo es tu?* LXX: *Et dixerunt ad eum: Annuntia nobis cujus gratia hęc malitię est in nobis, quod opus tuum, et unde venis, et quo vadis, et ex qua regione es, et ex quo populo es tu?* Quem sors indicaverat, D cogunt voce propria confiteri, cur tanta tempestas sit, vel quare contra eos Dei ira desęviat: *Indica, inquit, nobis cujus causa malum istud sit super nos: quid operis agas, de qua terra, de quo populo proficiscaris, quo abire festines.* Et notanda brevitās, quam admirari in Virgilio solebamus:

Juvenes, quę causa subegit
Ignotas tentare vias, quo tenditis, inquit:
Qui gemas: vade domo, pœccane hęc fertis, an arma?
(*Æneid. lib. v.*)

^a Alias, *rhonca nare*, et *rhonco nare sonaret*: maluisse Victor. *rhonco naris*: est quippe rhoncus stertentis sonus.

^b Palatin. mss., et dixit ei, quid tu sopore deprimeris? surge, etc.

^c lidem mss., propter quem malitię hęc est super nos: cęteris quę subsequuntur hujus testimonii prętermisissis.

^d Verba, et quo vadis, cum hic, tum penes LXX interpretationem in Palatin. mss. non sunt.

Interrogatur persona, regio, iter, civitas : ut ex his cognoscatur et causa discriminis.

(Vers. 9.) *Et dixit ad eos : Hebræus ego sum, et Dominum Deum cæli ego timeo, qui fecit mare et aridam. LXX : Et dixit ad eos : Servus Domini ego sum, et Deum cæli ego colo, qui fecit mare et aridam. Non dixit, Judæus ego sum, quod scissura decem tribuum a duabus populo nomen imposuit ; sed, Hebræus sum, hoc est παράλιος, transitor, sicut et Abraham, qui dicere poterat : Advena sum ego et peregrinus, sicut omnes patres mei (Ps. xxxviii, 15) : de quo in alio psalmo scribitur : Transierunt de gente in gentem, et de regno ad populum alterum (Ps. civ, 13). Moyses, Transeam, inquit, et videbo visionem hanc magnam (Exod. iii, 3). Et Dominum Deum cæli ego timeo : non deos quos invocatis, et qui salvare non possunt, sed Deum cæli, qui mare fecit et aridam. Mare, in quo fugio; aridam, de qua fugio. Et eleganter ad distinctionem maris, non terra, sed arida nuncupatur. Et in brevi universitatis factor ostenditur, qui et cæli Dominus est, et terræ, et maris. Quæritur autem, quomodo vere dicere comprobetur : Dominum Deum cæli ego timeo, cum ejus præcepta non faciat. Nisi forte respondeamus, quod et peccatores timeant Deum, servorumque sit non diligere, sed timere; quamquam in hoc loco timor pro cultu possit intelligi, juxta sensum eorum qui audiebant, et adhuc ignorabant Deum.*

(Vers. 10.) *Et timuerunt viri timore magno, et dixerunt ad eum, quid hoc fecisti? Cognoverunt [Vulg. cognoverant] enim viri quod a facie Domini fugeret, quia indicaverat eis. LXX : Et timuerunt viri timore magno, et dixerunt ad eum, quid hoc fecisti? Cognoverunt enim viri quod a facie Domini fugeret, eo quod indicasset eis. Historiæ ordo præposterus est : quia enim poterat dici, nulla causa timoris fuit, ex eo quod eis confessus est, dicens : Hebræus ego sum, et Dominum Deum cæli ego timeo, qui fecit mare et aridam : statim subnectitur quod idcirco timuerunt, quia eis indicaverat, se Domini fugere conspectum, et ejus non fecisse præcepta. Denique causantur, et dicunt : quid hoc fecisti? id est, si times Deum, cur fugis? Si tantæ potentia prædicas quem colis, quomodo te putas eum posse evadere? Timent autem timore magno, quod intelligunt sanctum, et sanctæ gentis virum (de Joppe quippe solventes funem, Hebrææ gentis noverant privilegium), et tamen fugitivum celare non possunt. Magnus est qui fugit, sed major ille qui quærit : non audent tradere, celare non possunt. Reprehendunt culpam, timorem confitentur : rogant ut ipse remedio sit, qui auctor peccati fuerat. Vel certe quod dicunt : quid hoc fecisti? non increpant, sed interrogant, volentes causam fugæ nosse, servi a Domino, filii a patre, hominis a Deo. Quod est, inquit, tantum mysterium, ut terra deseratur, expetantur maria, relinquatur patria, loca appetantur aliena?*

(Vers. 11.) *Et dixerunt ad eum : quid faciamus tibi, 401 et cessabit mare a nobis? quia mare ibat, et intumescebat. LXX : Et dixerunt ad eum, quid tibi faciemus, et quiescet mare a nobis? quia mare ibat, et suscitabat magis fluctus. Propter te dicis, ventos, fluctus, mare, gurgites concitatos? exposuisti causam morbi, indica sanitatis. Ex eo quod contra nos surgit mare, intelligimus iram esse susceptionis tuæ. Si culpa est quod suscepimus, quid facere possumus, ne Dominus irascatur? quid faciemus tibi? hoc est, interficiemus te? sed cultor es Domini : servabimus? sed Deum fugis. Nostrum est præbere manus; quid fieri jubeas, tuum est imperare, quo facto quiescat mare, quod nunc Creatoris iram suo timore testatur. Statimque historicus causam jungit istiusmodi quæstionis, mare, dicens, ibat, et intumescebat. Ibat, ut jussum fuerat : ibat in vindictam Domini sui : ibat, persequens fugitivum prophetam. Intumescebat autem per singula momenta temporum, et quasi nautis morantibus, in fluctus majores suscitabatur, ut ostenderet ultionem Creatoris se differre non posse.*

(Vers. 12.) *Et dixit ad eos, tollite me, et mittite me [Vulg. tacet me] in mare, et cessabit mare a vobis : scio enim [Vulg. addit ego] quia propter me tempestas hæc grandis est [Vulg. venit] super vos. LXX : Et dixit Jonas ad eos, tollite me, et mittite me in mare, et quiescet mare a vobis : ego enim novi quod propter me fluctus magni contra vos sunt. Contra me tempestas detonat, me quærit, naufragium vobis minatur, ut me prehendant : me prehendet, ut mea morte vivatis. Scio, inquit, quia propter me tempestas hæc grandis est. Non ignoro in meam pœnam elementa turbari, mundi esse confusionem, mihi irasci, in vos sævire naufragium : fluctus ipsi imperant vobis, ut me mitatis in mare. Si ego sensero tempestatem, vos recuperabitis tranquillitatem. Et animadvertenda pariter fugitivi nostri magnanimitas, non tergiversatur, non dissimulat, non negat ; sed qui confessus fuerat de fuga, pœnam libenter assumit, se cupiens perire, ne propter se et cæteri pereant, et ad peccatum fugæ, alienæ quoque delictum addatur necis. Hoc quantum ad historiam : 402 cæterum non ignoramus, flantes ventos, quibus in Evangelio, ut quiescerent, Dominus imperavit (Matth. viii), et periclitantem naviculam, in qua dormiebat Jonas, et intumescens mare quod increpatur : tace et obmutesci, referri ad Dominum Salvatorem, et periclitantem Ecclesiam, vel Apostolos suscitantem [Al. sustantes], qui eum deserentes in passione, quodammodo in fluctus præcipitabant : iste Jonas dicit : Scio quia propter me tempestas grandis est super vos, quia me vident venti vobiscum ire in Tharsis, hoc est, ad contemplationem lætitiæ navigare, ut vos mecum perducam ad gaudium : ut ubi ego sum et Pater, ibi et vos sitis (Joan. xiv, 5). Idcirco sæviunt, idcirco mundus, qui in maligno positus est, fremit (I Joan.*

^a Voces, hoc est, Victorii editio non agnoscit : tum pro cultor es, uno verbo cultorem legit.

v, 19) : ideo elementa turbantur : me cupit devorare mors, ut vos pariter occidat ; et non intelligit, quia velut in hamo escam capit, ut mea morte moriatur. *Tollite me, et mittite in mare.* Non est enim nostrum, mortem arripere, sed illatam ab aliis libenter excipere. Unde et in persecutionibus non licet propria perire manu, absque eo ubi ^a castitas periclitatur ; sed percutienti colla submittere. Sic, inquit, placate ventos, sic in maria libamina fundite : tempestas quæ propter me sævit contra vos, me moriente, sedabitur.

(Vers. 15.) *Et remigabant viri ut reverterentur ad aridam, et non valebant, quia mare ibat, et intumescibat super eos.* LXX : *Et conabantur viri, ut reverterentur ad terram, et non poterant, quia mare ibat, et insurgebat magis contra eos.* Protulerat propheta contra se sententiam ; sed illi cultorem audientes Dei, manus injicere non audebant, propterea nitebantur reverti ad aridam, et effugere discrimen, ne sanguinem funderent, magis volentes perire, quam perdere. O rerum quanta mutatio ! populus qui servierat Deo, dicit : *Crucifige, crucifige talem* (Joan. xix, 6). Istis imperatur ut occidant, mare furit, tempestas jubet, et proprium periculum negligentes, de aliena salute solliciti sunt. Quamobrem et Septuaginta *παρεβιάζοντο* inquit, id est, *vim cupiebant facere* et naturam rerum vincere, ne violarent 403 prophetam Dei. Quod autem ^b remigabant viri, ut reverterentur ad aridam, putabant absque sacramento ejus qui passurus erat, posse navem de periculo liberari : cum Jonæ subversio, navis fuerat [*Al.* fuerit] relevatio. C

(Vers. 14.) *Et clamaverunt ad Dominum, et dixerunt : quæsumus, Domine, ne pereamus in anima viri istius, et ne des super nos sanguinem innocentem, quia tu, Domine, sicut voluisti, fecisti.* LXX : *Et clamaverunt ad Dominum, et dixerunt : nequaquam, Domine, ne pereamus propter animam viri hujus, et non des super nos sanguinem justum, tu enim, Domine, sicut voluisti, fecisti.* Grandis vectorum fides : periclitantur ipsi, et pro alterius anima deprecantur. Sciunt enim pejorem mortem peccati esse, quam vitæ. *Et ne des, inquit, super nos sanguinem innocentem.* Contestantur Dominum, ut quodcumque facturi sunt, non sibi reputetur, et quodammodo dicunt, nolumus interficere prophetam tuum, sed iram tuam et ipse confessus est, et tempestas loquitur, quia tu, Domine, sicut voluisti, fecisti ; voluntas tua expletur per nostras manus. Nonne nobis videtur nautarum vox, Pilati esse confessio, qui lavat manus suas, et dicit : *Mundus sum ego a sanguine viri hujus* (*Matth.* xxvii, 25). Nolunt Christum perire gentes, innocentem sanguinem protestantur. Et Judæi dicunt : *Sanguis ejus super nos, et super filios*

A nostros. Et ideo si levaverint manus, non exaudientur, quia plenæ sunt sanguine : *Quia tu, Domine, sicut voluisti, fecisti* : Quod nos suscepimus, quod turbo consurgit, quod venti sæviunt, quod mare suscitatur in fluctus, quod proditur sorte fugitivus, quod indicat quid fieri debeat, tuæ est, Domine, voluntatis, tu enim sicut voluisti, fecisti. Unde et Salvator dicit in psalmo : *Domine, ut facerem voluntatem tuam, volui* (*Psal.* xxxix, 9).

(Vers. 15.) *Et tulerunt Jonam, et miserunt in mare, et stetit mare a fervore suo.* LXX : *Et tulerunt Jonam, et miserunt in mare, et stetit mare a commotione sua.* Non dixit arripuerunt, non ait invaserunt, sed tulerunt : quasi cum obsequio et honore portantes, miserunt in mare non repugnantem, sed præbentem manus ipsorum voluntati. Et 404 stetit mare, quia invenerat quem quærebat. Velut si quis persequatur fugitivum, et concito pergat gradu, postquam fuerit consecutus, desistit currere, et stat ac tenet quem apprehenderit. Ita et mare quod, absente Jonæ, irascebatur, in visceribus suis desideratum tenens, gaudet et confovet, et ex gaudio tranquillitas redit. Si consideremus ante passionem Christi, errores mundi, et diversorum dogmatum flatus contrarios, et naviculam totumque humanum genus, id est, creaturam Domini periclitantem, et post passionem ejus tranquillitatem fidei, et orbis pacem, et securam omnia, et conversionem ad Deum, videbimus quomodo post præcipationem Jonæ steterit mare a fervore [*Al.* furore] suo.

(Vers. 16.) *Et timuerunt viri timore magno Dominum, et immolaverunt hostias Domino, et voverunt vota.* ^c LXX similiter. Ante Domini passionem timentes clamaverunt ad deos suos : post passionem ejus Dominum timent, id est, venerantur et colunt, et non timent simpliciter, ut in principio legimus, sed timore magno, juxta illud quod dicitur : *Ex tota anima, et ex toto corde, et ex tota mente tua* (*Matth.* xxii, 37). *Et immolaverunt hostias*, quas certe juxta litteram in mediis fluctibus non habebant : sed quia sacrificium Deo spiritus contribulatus est (*Psal.* l). Et in alio loco dicitur : *Immola Deo sacrificium laudis, et redde Altissimo vota tua* (*Ps.* xlix, 14). Et rursus : *Reddemus tibi vitulos labiorum nostrorum* : idcirco in mari immolant hostias, et alias sponte D promittunt vota facientes : se nunquam ab eo quem colere cœperant, recessuros. Timuerunt enim timore magno : quia ex tranquillitate maris et tempestatis fuga, vera prophetæ verba cernebant. Jonas in mari fugitivus, naufragus, mortuus, salvat naviculam fluctuantem : salvat ethnicos in diversas prius sententias mundi errore jactatos. Et Osee, Amos, Isaias, Joel, qui eodem tempore prophetabant, populum in

^a Confer librum primum contra Jovinian., num. 41, ubi de Milesiis virginibus. Simile quid laudat Cicero oratione de Provinciis Consularibus : et Epigramma vetus, Antholog. lib. iii, tit. de Juvenibus. *ὡχόμεθ' ὦ Μόρτε*, etc. Plura autem ejus strenuitatis exempla apud veteres, et passim in Martyrologiis.

^b Quod pridem Victorius expunxerat verbum *dicit*, utpote supervacaneum, duo Palatini mss. hic retinent.

^c Isthæc verba, *LXX similiter*, quæ sæpe alibi, hic quoque suffecimus ex mss.

Judæa nequeunt emendare. Ex quo ostenditur sedari non posse naufragium, nisi morte fugitivi.

(Cap. II. — Vers. 1.) *Et præparavit Dominus piscem grandem : ut deglutiret Jonam. LXX : Et præcepit Dominus ceto magno, et devoravit Jonam.* Morti et inferno præcepit **405** Dominus, ut prophetam suscipiat. Quæ avidis faucibus prædam putans, quantum in devoratione lætata est, tantum luxit in vomitu. Tuncque completum est illud quod legitur in Osee : *Ero mors tua, o mors : ero morsus tuus, inferne (Osee XIII, 14).* In Hebraico autem *piscem grandem* legimus, pro quo *LXX* interpretes, et Dominus in Evangelio *cetum* vocant, rem ipsam brevius explicantes. In Hebraico enim dicitur *DAG GADOL*, (דג גדול) quod interpretatur, *piscis grandis* : haud dubium quin *cetum* significet. Et animadvertendum, quod ubi putabatur interitus, ibi custodia sit. Porro quod ait, *præparavit*, vel ab initio cum conderet, de quo et in psalmo scribitur : *Draco iste quem formasti ad illudendum ei (Psal. CIII, 26) : vel certe juxta navem fecit venire, ut præcipitem Jonam in suos reciperet sinus, et pro morte præberet habitaculum : ut qui in navi iratum senserat Deum, propitium in morte sentiret.*

(Vers. 2.) *Et erat Jonas in ventre piscis tribus diebus et tribus noctibus. LXX : Et erat Jonas in ventre ceti tribus diebus et tribus noctibus.* Hujus loci mysterium in Evangelio Dominus exponit (*Matth. XII*), et superfluum est, vel id ipsum, vel aliud dicere, ^a quam exposuit ipse, qui passus est. Hoc solum querimus, quomodo tres dies, et tres noctes fuerit [*Al. fecerit*] in corde terræ. Quidam *παρασκευήν*, quando sole fugiente ab hora sexta usque ad horam nonam, nox successit diei, in duos dies et noctes dividunt, et apponentes sabbatum, tres dies et tres noctes æstimant supputandas : nos vero *συνεδοχικῶς* totum intelligamus a parte : ut ex eo quod *σιν παρασκευῆ* mortuus est, unam diem supputemus et noctem, et sabbati alteram : tertiam vero noctem, quæ diei Dominicæ mancipatur, referamus ad exordium diei alterius : nam et in Genesi nox non præcedentis diei est (*Genes. 1*), sed sequentis, id est, principium futuri, non finis præteriti. Hoc ut intelligi possit, dicam simplicius. Finge aliquem hora nona egressum esse de mansione, et alterius diei hora tertia ad mansiorem alteram pervenisse : si dixerò bidui eum fecisse iter, non statim reprehendar mendacii, quia ille qui ambulavit, non omnes horas utriusque diei, sed quamdam partem **406** itinere consumpserit. Certe mihi hæc videtur interpretatio. Si quis autem istam non receperit, et meliori sensu potest loci hujus exponere sacramentum, illius magis sequenda est sententia.

Et oravit Jonas ad Dominum Deum suum de utero piscis : et dixit : *LXX* similiter, tantum ordine commutato. Si Jonas refertur ad Dominum, et ex eo

^a Verba, *quam exposuit ipse qui passus est*, Victor. male prætermisit.

^b Hæc verba, *LXX similiter*, tum quæ subsequuntur, tantum ordine commutato, quæ deerant, ex nostris

A quod tribus diebus ac noctibus in utero ceti fuit, passionem indicat Salvatoris, debet et oratio illius typus esse orationis Dominicæ. Nec ignoro, quosdam fore, quibus incredibile videatur, tribus diebus ac noctibus in utero ceti, in quo naufragia dirigebantur, hominem potuisse servari, qui utique aut fideles erunt, aut infideles : si fideles, multo majora credere cogentur : Quomodo tres pueri missi in caminum æstuantis incendii, intantum illæsi fuerint, ut ne vestimenta quidem eorum odor ignis attigerit (*Gen. III*) : Quomodo recesserit mare, et ad instar murorum hinc inde rigidum steterit, ut præberet viam populo transeunti (*Exod. XIV*) : Quomodo humana ratione, aucta fame, leonum rabies prædam suam timens aspexerit, nec tetigerit : et multa hujuscemodi. Si autem infideles erunt, legant quindocim libros Nasonis Metamorphoseos, et omnem Græcam, Latinamque historiam, ibique cernent vel Daphnen in laurum, vel Phaetontis sorores in populos arbores fuisse conversas : quomodo Jupiter eorum sublimissimus deus, sit mutatus in cygnum, in auro fluxerit, in tauro rapuerit, et cætera, in quibus ipsa turpitudine fabularum, divinitatis denegat sanctitatem. Illis credant, et dicunt Deo cuncta possibilia : et cum turpibus credant, potentiaque Dei universa defendant, eandem virtutem non tribuunt et honestis. Quod autem scriptum est : *Et oravit Jonas ad Dominum Deum suum de utero piscis, et dixit*, intelligimus eum postquam in utero ceti hospitem esse se senserit, non desperasse de Domini misericordia, et totam ad obsecrationem esse conversum. Deus enim qui dixerat de justo : *Cum ipso sum in tribulatione (Psal. XC, 15)*. Et : *Cum invocaverit me, dicam : adsum*, affuit ei, et dicere potest qui exauditus est : *In tribulatione dilatasti mihi (Psal. IV, 1)*.

(Vers. 3.) **407** *Clamavi de tribulatione mea ad Dominum, et exaudivit me, de ventre inferni clamavi, et exaudivisti vocem meam.* Septuaginta similiter, hoc tantummodo commutato : *de ventre inferni clamor mei : audisti vocem meam.* Non dixit, *clamo*, sed *clamavi* : nec de futuro precatur, sed de præterito gratias agit : indicans nobis quod ex eo tempore quo præcipitatus in mare vidisset cetum, et tantam corporis molem, et inhumanas rictus apertæ se ore sorbere, Domini recordatus sit, et clamaverit, vel aquis edentibus, et clamore iuveniente locum, vel toto cordis affectu, secundum illud quod Apostolus dicit : *Clamantes in cordibus vestris, abba, pater (Rom. VIII, 15)*. Et clamaverit ei qui solus novit corda hominum, et loquitur ad Moysen : *Quid clamas ad me (Exod. XIV, 15)* ? Cum utique nihil ante hanc vocem clamasse Moysen Scriptura commemoret. Hoc est illud quod in primo graduum psalmo legimus : *Ad Dominum cum tribularer clamavi, et exaudivit me (Ps. CXXX, 1)*. Ventrem autem inferi, alvum ceti intelligamus, quæ un-

mss. supplementus.

^c Verba, *audisti vocem meam*, quæ eadem revera et in Hebraica sunt veritate, Palatinæ mss. hic ignorant.

tae fuit magnitudinis, ut instar obtineret inferni. Sed melius ad personam Christi referri potest, qui sub nomine David cantat in psalmo: *Non derelinques animam meam in inferno: nec dabis sanctum tuum videre corruptionem* (Psal. xv, 40). Qui fuit in inferno viveus, inter mortuos liber.

(Vers. 4.) *Et projecisti me in profundum^a in corde maris, et flumen circumdedit me.* LXX: *Projecisti me in profundum cordis maris, et flumina me circumdederunt.* Quantum ad personam Jonæ non est difficilis interpretatio: quod ceti clausura alvo in profundissimo et in medio maris fuerit, fluminibusque vallatus sit. Quantum ad Dominum Salvatorem sexagesimi octavi psalmi sumamus exemplum in quo loquitur: *Infans sum in limo profundi, et non est substantia: Veni in profundum maris, et tempestas demersit me;* de quo et in alio psalmo dicitur: *Tu autem abieci et despectisti, distulisti Christum tuum: subvertisti testamentum servi tui, contaminaisti in terra sanctuarium ejus, destruxisti omnes macerius ejus* (Ps. lxxxviii, 39, 40), et reliqua. Ad comparisonem enim celestis beatitudinis, et ejus loci, de quo scriptum est: *In pace sancta locus ejus* (Psal. xvii, 2), omnis terrena habitatio plena est fluctibus, 408 plena tempestatibus. Porro per cor maris significatur infernus, pro quo in Evangelio legimus: *In corde terræ* (Matt. xii, 14). Quomodo autem cor animalis in medio est, ita et infernus in medio terræ esse perhibetur. Vel certe juxta ἀναρχήν, in corde maris, id est, in mediis tentationibus esse se memorat. Et tamen cum inter amaras aquas fuerit, et tentatus sit juxta omnia absque peccato, non sensit amaras aquas: sed flumine circumdatus est, de quo et in alio loco legimus: *Fluminis impetus lætificat civitatem Dei* (Ps. xlv, 5); aliis bibentibus salso fluctus, ego in mediis tentationibus dulcissima fluentia sorbebam. Nec impium tibi esse videatur, si nunc Dominus dicat: *Projecisti me in profundum* (Ps. lxxviii, 27), qui loquitur in psalmo: *Quoniam quem tu percussisti, ipsi persecuti sunt:* secundum illud quod ex persona Patris in Zacharia ponitur: *Percutiam pastorem, et oves dispergentur* (Zach. xiii, 7).

Omnes gurgites tui et fluctus tui super me transierunt. LXX: *Omnes elevationes tuæ et fluctus tui super me transierunt.* Quod super Jonam lumentes maris fluctus transierint, et detonuere sæva tempestas, nulli dubium est. Quærimus autem quomodo omnes elevationes, et gurgites, et fluctus Dei, super Salvatorem transierint. *Tentatio est vita hominum super terram* (Job vii, 1), sive ut in Hebraico habetur, *militia*, quia hic militamus, ut alibi cætonemur. Nullusque est hominum, qui cunctas sustinere queat tentationes, absque eo qui tentatus est in omnibus, juxta nostram similitudinem, sine peccato. Unde et ad Corinthios dicitur: *Tentatio vos non apprehendat, nisi humana. Fidelis autem Deus qui non dimittet vos tentari supra id, quod potestis; sed faciet cum tenta-*

tionem et exitum, ut possitis sustinere (I Cor. x, 13). Et quoniam omnes persecutiones, et universa quæ accidunt, absque Dei non ingruunt voluntate: idcirco Dei gurgites dicuntur et fluctus, qui non oppreserunt Jesum, sed transierunt per eum, minantes tantum naufragium, non inferentes. Universæ ergo persecutiones, et turbines, quibus genus vexabatur humanum, et cunctæ naviculæ frangebantur, super meum detonuere caput. Ego sustinui tempestates, et fregi turbines ævientes, ut cæteri securius navigarent.

409 (Vers. 5.) *Et ego dixi, abjectus sum a conspectu oculorum tuorum.* LXX: *Ego dixi, abjectus sum ab oculis tuis.* Antequam clamarem de tribulatione mea, et exaudires me, quia [Al. qui] formam servi B acceperam, fragilitatem quoque illius imitatus, dixi: *Abjectus sum a conspectu oculorum tuorum.* Quando eram tecum, et tuo lumine perfruebar, et in te [Al. tuo] lumine ego eram lumen, non dicebam, abjectus sum. Postquam autem veni in profundum maris, et hominis carne circumdatus sum, humanos imitor affectus, dico: *Abjectus sum a conspectu oculorum tuorum.* Hoc quasi homo locutus sum: cæterum quasi Deus, et his, qui cum essem in forma tua, non sum rapinam arbitratus æqualem me esse tui (Philip. ii), volens ad te evehere humanum genus: ut ubi ego sum et tu, ibi sint et omnes, qui in me et te crediderunt (Joan. xvii, 24), dico:

Verumtamen rursus vide templum sanctum tuum b LXX: *Putasne addam ut videam templum sanctum tuum?* Hoc quod in Græco dicitur ἔρα, et habet vulgata editio, *putas*, interpretari potest, *igitur*, ut sit quasi propositionis et assumptionis, confirmationisque ac syllogismi extrema conclusio, non ex ambigentis incerto, sed ex fiducia comprobantis: pro quo nos interpretati sumus: *Verumtamen rursus videbo templum sanctum tuum*, secundum illud quod ex persona ejus in alio psalmo dicitur: *Domine, dilexi decorem domus tuæ, et locum tabernaculi gloriæ tuæ* (Ps. xxv, 8). Et Evangelicam lectionem in qua scriptum est: *Pater, glorifica me apud te ea gloria, quam habui priusquam mundus fieret* (Joan. xvii, 5). Et respondit de cælo Pater: *Et glorificavi, et glorificabo* (Ibid., xii, 28). Vel certe quia legitur: *Pater in me, et ego in Patre* (Ibid., xvii, 21), sicut templum Patris Filius est, ita templum Filii Pater. Ipse enim dicit: *Ego de Patre exivi, et veni* (Ibid., xvi, 28). Et: *Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum* (Joan. i, 1). Aut unus idemque Salvator quasi homo postulat: quasi Deus pollicetur; et de sua quam semper habuit, possessione securus est. Ex Jonæ vero persona, vel optantis, vel confidentis affectu liquido intelligi potest, quod desideraverit in profundo maris positus videre templum Domini, et spiritu prophetæ alibi sit, et aliud [Al. alibi] contempletur.

410 (Vers. 6.) *Circumdederunt me aquæ usque ad*

Merique libri alii, clarificavi, et clarificabo.

^a lidem Palatinis mss., in profundum et cor maris.

^b Palatini mss., Pro quo LXX translulerunt.

animam meam, abyssus vallavit me. LXX. Circumfusa A *est mihi aqua usque ad animam meam : abyssus vallavit me novissima. Aquæ istæ, quæ vicinæ sunt abyssis, quæ in terris voluntur, et defluunt, quæ multum secum limi trabunt, non corpus, sed animam nituntur occidere, amicæ quippe sunt corporum, et ejus voluptatibus confoventur. Unde secundum illud quod supra diximus, loquitur Dominus in Psalmo : Salvum me fac, Domine, quoniam intraverunt aquæ usque ad animam meam (Ps. LXVIII, 4). Et in alio loco : Torrentem pertransiit anima nostra (Psal. cxliii, 3). Et : Ne urgeat super me puteus os suum, neque concludat infernus (Ibid., LXVIII, 16); non mihi denegat exitum, qui sponte descendi, sponte conscendam, qui voluntarius captivus veni, debeo deliberare captivos, ut impleatur illud : Ascendens in altum captivam duxit B* *captivitatem (Ps. LXVII) : eos enim qui ante captivi fuerant in morte, iste cepit ad vitam. Abyssos autem perniciosas quasdam et pessimas fortitudines accipere debemus, vel tormentis supplicisque deditas potestates, ad quas et in Evangelio dæmones rogant ne ire cogantur (Luc. viii). Unde ^a et tenebræ erant super abyssum (Gen. i). Interdum abyssus accipitur et pro sacramentis ac profundissimis sensibus, et iudiciis Dei: *Judicia Domini abyssus multa (Ps. xxxv, 7). Et : Abyssus abyssum invocat, in voce cataractarum tuarum (Ps. xli, 8).**

*Pelagus operuit caput meum, ad extrema montium descendi, terræ vectes conclusurunt me in æternum. LXX : Intravit caput meum ad scissuras montium : descendi in terram, cujus vectes sunt retinacula sempiterna. Quod Jonæ caput pelagus operuerit, et ad montium extrema descenderit, et venerit usque ad profunda terrarum, quibus quasi vectibus et columnis Dei voluntate globus terræ sustentatur, nulli dubium est, de qua et alibi dicitur : Ego confirmavi columnas ejus (Ps. LXXIV, 4). De Domino autem Salvatore juxta utramque editionem videtur mihi sic posse intelligi, quod principale et caput ejus, id est, anima quam cum corpore pro salute nostra dignanter assumpsit, descenderint in scissuras montium, qui fluctibus operiebantur, qui se a cæli subtraxerant libertate, quos abyssus ambiebat, qui se a Dei sciderant **411** majestate, et postea etiam ad inferna penetravit : ad quæ loca quasi in extremo limo peccatorum, animæ traherentur, dicente Psalmographo : *Intrabunt in inferiora terræ, partes vulpium erunt (Ps. Lxii, 10, 11). Isti sunt vectes terræ, et quasi quædam seræ extremi carceris ac suppliciorum, nolentes ab inferis animas exire captivas. Unde significanter LXX κάρχοι αιώνιοι [Al. κάρχοις αιώνιοις] transtulerunt, hoc est, semper tenere cupientes, quos semel invaserant. Sed Dominus noster, de**

^a Mss. Palatini, *Unde est illud, et tenebræ erant, etc.*

^b Septuaginta interpretationem ad nostrorum codd. fidem, Græco assentiente textu, singulis pene verbis restituimus. Antea multo aliter lectum, *ascendet de corruptione vita ad te, Domine Deus meus.*

quo sub persona Cyri in Isaia legimus : *Fores æneæ conteram, et vectes ferreos confringam (Isa. iv, 2), ad montium extrema descendit, et æternis conclusus est vectibus, ut omnes qui clausi fuerant, liberaret.*

(Vers. 7.) *Et sublevabis de corruptione vitam meam, Domine Deus meus. LXX : Et ascendat de corruptione vita ^b mea, Domine Deus meus. Proprie dixit, sublevabis : vel ascendat de corruptione vita mea, quia ad corruptionem, et ad inferna descenderat. Hoc est, quod Apostoli interpretantur in quinto decimo psalmo ex persona Domini prophetatum : Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum videre corruptionem : quod David scilicet mortuus sit et sepultus : Salvatoris autem caro non viderit corruptionem. Alii vero interpretantur quod ad comparisonem cœlestis beatitudinis et Verbi Dei, humanum corpus corruptio sit, quod seminatur in corruptione; et in centesimo secundo psalmo ex persona Justi ^c significetur : Qui sanat omnes infirmitates tuas : qui redemit de interitu vitam tuam. Unde et Apostolus dicit : Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus (Rom. vii, 24)? Et appellatur corpus mortis, vel corpus humilitatis. Hoc illi ad occasionem suæ ducunt hæreseos : ut sub persona Christi mentiantur antichristum : Ecclesias teneant, ut ventrem pinguisimum nutriant, et carnaliter viventes, contra carnem disputent [Al. disputant]. Nos autem scimus de incorrupta Virgine corpus assumptum, non corruptionem Christi fuisse, sed templum. Quod si in Apostoli ad Corinthios sententiam trahimur, in qua corpus dicitur spirituale (I Cor. xv), ne contentiosi **412** videamur, dicemus idipsum quidem corpus, et eandem carnem resurgere, quæ sepulta est, quæ in humo condita; sed mutare eam gloriam, non mutare naturam : *Oportet enim corruptivum hoc induere incorruptionem, et mortale hoc induere immortalitatem. Quando dicitur, hoc, quodammodo duobus digitulis comprehensum corpus ostenditur : hoc in quo nascimur, hoc in quo morimur, hoc quod timent recipere qui puniendi sunt, hoc quod virginitas expectat ad præmium, adulterium fornicat ad pœnam. Super Jona autem ita intelligi potest : Quod qui in ventre ceti juxta naturam corporum corrumpi debuerat, et in cibis bestię proficere, ac per venas artusque diffundi, sospes et integer manserit. Porro quod ait : Domine Deus meus, blandientis affectus est, quod communem Deum omnium, beneficij magnitudine suum et quasi proprium senserit Deum.**

(Vers. 8.) *Cum angustiaretur [Al. anziaretur] in me anima mea, Domini recordatus sum. LXX : Cum deficeret ex me anima mea, Domini recordatus sum.*

Græcus habet, *καὶ ἀναβήτω ἐκ φθορᾶς ἢ ζωῆ μου, Κύριε ὁ Θεός μου.* Hinc et paulo post *ascendet* cohærenter, pro *ascendet* reponimus.

^c Martian. legit *sanctificetur* : tum Victor. *redimit*, ex Vulgata editione, pro *redemit* : denique mss. nostri, *ex corruptione, pro de interitu.*

Cum, inquit, nullum aliud sperarem auxilium, recordatus Domini mihi salutem fuit, juxta illud: *Recordatus sum Domini, et letatus sum* (Ps. LXXVI, 4). Et in alio loco: *Recordatus sum dierum antiquorum, et annos æternos in mente habui* (Ps. LXXVI, 6). Ego cum desperarem salutem, et carnis fragilitas in medio ventre ceti nihil me de vita sperare permetteret, quidquid impossibile videbatur, Domini recordatione superatum est. Videbam me clausum in utero ceti, et tota spes mea Dominus erat. Ex quibus discimus juxta Septuaginta eo tempore quo deficit anima nostra, et a corporis compage divellit, non nos debere alio cogitationem vertere, nisi ad eum, qui et in corpore et extra corpus noster est Dominus. Super Salvatoris vero persona non est difficilis interpretatio, qui dixit: *Tristis est anima mea usque ad mortem* (Math. xxvi, 38, 39). Et: *Pater, si possibile est, transeat a me calix iste*. Et: *In manus tuas commendo spiritum meum* (Ps. xxx, 6); et cætera his similia.

Ut veniat ad te oratio mea, ad templum 413 *sanctum tuum.* LXX similiter. Idcirco in tribulatione Domini recordatus sum, ut oratio mea de extremo mari, et scissuris montium conscendat ad cælos, et veniat ad templum sanctum tuum, in quo tu æterna fruens beatitudine. Et considerandum quod novo genere, oratio fiat pro oratione, et precetur ut oratio illius conscendat ad templum Dei. Petit autem quasi pontifex, ut in corpore suo populus liberetur.

(Vers. 9.) *Qui custodiunt vanitates frustra, misericordiam suam* b *derelinquent.* LXX: *Qui custodiunt rana et mendacia, misericordiam suam relinquent.* Deus natura misericors est, et paratus ut salvet clementia, quos non potest salvare justitia: nos autem vitio nostro paratam misericordiam, et ultro se offerentem perdimus et relinquimus. Et non dixit, *qui faciunt vanitates* (Vanitas quippe vanitatum, et omnia vanitas (Eccl. i, 2) ne damnare videretur universos, et cuncto generi humano misericordiam denegare; sed qui custodiunt vanitates, sive mendacium, qui transierunt in affectum cordis: qui non solum faciunt, sed ita custodiunt vanitates, quasi diligant, et thesaurum invenire se putent. Simulque cerne magnanimitatem prophetæ, in profundo maris, in ventre tantæ bestię æterna nocte coopertus, non cogitat de periculo suo, sed de natura rerum, generali sententia philosophatur. *Misericordiam*, inquit, *suam derelinquent.* Licet offensa sit misericordia, quam nos possumus ipsum intelligere Deum (*Misericors enim et miserator Dominus, patiens et multæ miserationis* (Ps. CXLIV, 8), tamen eos qui

A custodiunt vanitates, non relinquit, non detestatur, sed exspectat ut redeant: illi vero stantem misericordiam et ultro se offerentem sponte propria derelinquunt. Potest hoc et ex persona Domini de Judæorum perfidia prophetari, qui dum se æstimant præcepta hominum et Phariseorum mandata servare, quæ vanitas atque mendacium sunt, Deum qui semper eorum misertus fuerat, relinquerunt.

(Vers. 10.) *Ego autem in voce laudis immolabo tibi:* 414 *quæcumque voti reddam pro salute Domino.* LXX: *Ego autem cum voce laudis et confessionis immolabo tibi, quæcumque voti reddam tibi salutem Domino.* Qui custodiunt vanitates, suam misericordiam relinquerunt: ego autem qui pro multorum salute devoratus sum, in voce laudis et confessionis immolabo tibi, meipsum offerens: *quia Pascha nostrum immolatus est Christus* (I Cor. v). Et quasi c verus pontifex et ovis seipsum pro nobis obtulit. Et confitebor, inquit, tibi ut ante confessus sum, dicens: *Confiteor* [Al. *Confitebor*] *tibi, Pater Domine cæli et terræ* (Mat. xi, 15; Joan. vi, 39); et reddam vota, quæ feci pro salute omnium Domino, ut omne quod dedisti mihi non pereat in æternum. Cernimus quid in sua passione Salvator pro nostra salute promiserit: non faciamus mendacem Jesum: ergo mundi simus, et ab universis peccatorum sordibus separati, ut nos Deo Patri offerat victimas quas voverat.

(Vers. 11.) *Et dixit Dominus pisci: et evomuit Jonam in aridam.* LXX: *Et præcepit celo, et ejecit Jonam super siccum.* Hæc quæ supra legimus sub persona Jonæ Dominus deprecatus est in ventre ceti, de quo et Job mystice loquitur: *Maledicat ei qui maledixit diei, ille qui magnum cetum capturus est* (Job. iii, 8). Præcipitur ergo huic magno celo, et abyssis et inferno, ut terris restituant Salvatorem: et qui mortuus fuerat, ut liberaret eos qui mortis vinculis tenebantur, secum plurimos educat ad vitam. Quod autem scribitur *evomuit*, *ἔμφοτικώτερον* debemus accipere: quod ex imis vitalibus mortis, victrix vita processerit.

(Cap. III. — Vers. 1, 2.) *Et factum est verbum Domini ad Jonam secundo, dicens: Surge et vade in Niniven civitatem magnam, et prædica in ea* d *juxta prædicationem priorem, quam ego loquor ad te.* LXX: *Et factus est sermo Domini ad Jonam secundo, dicens: Surge, et vade in Niniven civitatem magnam, et prædica in ea juxta prædicationem priorem, quam ego locutus sum ad te.* Non dicitur prophetæ, quare non fecisti quod tibi fuerat imperatum, sed sufficit ei

^a Deerrant verba LXX similiter: quæ tum hic, tum alibi sæpius ex mss. suffecimus.

^b Ad Vulgatæ exemplar Victorius *derelinquent*: quam videtur in subnexa expositione lectionem ipse præferre S. Doctor.

^c Hic vocem *verus*, infra ergo adverbium prætermittit Victorius.

^d Victorius ait: Hunc locum LXX interpretatio vitavit: sic enim illi verterunt: Hieronymus vero,

ut ex Vulgatæ ejus editione apparet, hoc modo: *Et prædica in ea prædicationem, quam ego loquor ad te.* Voces enim, *juxta et priorem*, non sunt in Hebraico, nec etiam esse potuerunt: cum alioqui falsum sit Jonam antea in Ninive prædicasse, cum hucusque non nisi ejus ab illa urbe describatur fuga. Expunctæ sunt itaque voces ab illo, locusque ad fidem Vulgatæ editionis restitutus. Nobis contra mss. fidem nihil licere arbitramur.

nafragii et **415** devoracionis sola corruptio, ut qui imperantem non senserat Dominum, intelligeret liberantem. Alioquin superfluum est delinquenti servo post plagas velle imputare quod fecit, cum hujusmodi correptio non tam emendatio sit, quam exprobratio. Dominus autem noster post resurrectionem secundo mittitur ad Niniven, ut qui prius quodammodo fugerat, dicens: *Pater, si possibile est, transeat a me calix iste* (Mat. xxvi, 39), et noluerat dare panem filiorum canibus (*Ibid.*, xv); nunc quia illi dixerant, *Crucifige, crucifige talem: Nos non habemus regem nisi Cæsarem* (Joan. xix, 15), sponte pergit ad Niniven, ut hoc prædicet post resurrectionem, quod ut prædicaret, et ante passionem ei fuerat imperatum. Totum autem quod jubetur, quod obedit, quod non vult, quod iterum velle cogitur, quod Patris secundo exsequitur voluntatem, refer ad hominem et ad formam servi, cui talia verba conveniunt.

(Vers. 3.) *Et surrexit Jonas, et abiit in Niniven juxta verbum Domini: et Ninive erat civitas magna Dei* [Vulg. tacet Dei], *itinere trium dierum: et cepit Jonas introire in civitatem itinere diei unius. LXX: Et surrexit Jonas, et abiit in Niniven, sicut ei locutus fuerat Dominus. Erat autem Ninive civitas magna Deo, quasi itinere viæ dierum trium: et cepit Jonas ingredi civitatem quasi itinere a viæ unius diei.* Statim Jonas quod fuerat sibi imperatum opere perfecit. Ninive autem erat, ad quam pergebat propheta, civitas magna, et tanti ambitus, ut vix trium dierum posset itinere circumiri. At ille præcepti et superioris naufragii memor, viam trium dierum unius diei festinatione complevit, quamquam sint qui ita simpliciter intelligant, quod in tertia tantum parte urbis prædicaverit, et ad reliquos confestim prædicationis sermo pervenerit. Dominus autem noster proprie post inferos consurgere dicitur, et verbum Domini prædicare, quando mittit apostolos ut baptizent eos, qui erant in Ninive, in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, hoc est, itinere trium dierum. Et hoc ipsum sacramentum **416** salutis humanæ unius diei^b via, id est, unius Dei confessione perficitur, non tam apostolis, quam in apostolis prædicante Jona. Ipse enim dicit: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus: usque ad consummationem sæculi* (Mat. xxviii, 20). Nullique dubium quare Ninive magna sit civitas Dei, cum mundus et universa per ipsum facta sint, et sine ipso factum est nihil (Joan. 1, 3). Notandum quoque quod non dixerit, tribus

^a Vocem viæ, quæ et in Græco resonat ὁδῶ, nostri mss. supplent.

^b Iterum vox, via, in Martianæi deerat editione, sensusque adeo laborabat, nostri mss. post Victorium sufficiunt.

^c Attamen non tres tantum, sed *quadraginta tres* scripsisse videantur LXX. Et vero apud Justinum Dialogo cum Tryphone ὅτι κατὰ (ἐν ἄλλοις τριῶν) τριακοντα τριῶν, Quoniam post (in aliis exemplaribus tres) *quadraginta dies*, etc. In unam duæ voces coalescerunt.

^d Antea *jejunavit*, Victorius in hunc locum, Discant

diebus et noctibus, vel, uno die et nocte, sed *alacrite, diebus et die*, ut ostenderet in mysterio Trinitatis, et unius Dei confessione nihil esse tenebrorum.

(Vers. 4.) *Et clamavit et dixit: adhuc quadraginta dies, et Ninive subvertetur. LXX: Et prædicavit et dixit: adhuc tres dies, et Ninive subvertetur.* Trius^c numerus qui ponitur a Septuaginta, non convenit pœnitentiæ: et satis miror cur ita translatum sit, cum in Hebræo nec litterarum, nec syllabarum, nec accentuum, nec verbi sit ulla communitas. Tres enim dicuntur SALOS (שלש), et quadraginta ABRAM (ארבעים). Alioquin et de Judæa tanto itinere missus propheta in Assyrios, dignam suæ prædicationis pœnitentiam flagitabat, ut antiqua et putrida vulnera diu^d appposito curarentur emplastro. Porro quadragenarius numerus convenit peccatoribus et jejunitio, et orationi, et sacco, et lacrymis, et perseverantia: deprecandi: ob quod et Moyses quadraginta diebus jejunavit in monte Sina (*Exod. xxxiv*), et Elias fugiens Jezabel, indicta fame terræ Israel, et Dei desuper ira pendente, quadraginta dies jejunasse describitur (*III Reg. xxxiv*). Ipse quoque Dominus verus Jona missus ad prædicationem mundi, ^d jejunat quadraginta dies: et hæreditatem nobis jejunii derelinquens, ad esum corporis sui sub hoc numero nostras animas præparat. Quod autem clamavit, Evangelicam illud expletur: *Stans clamabat in templo, dicens: Qui sedit, veniat ad me et bibat.* Omnis enim sermo Salvatoris, quia de magnis prædicabat, clamor appellatur.

(Vers. 5.) *Et crediderunt viri Ninivite in Deum, et prædicaverunt jejunium, et vestiti sunt saccis a majore usque ad minorem. LXX similiter.* Credidit Ninive, et Israel incredulus perseverat. Credidit præputium, et circumcisio permanet infidelis. Et primum credunt viri de Ninive, qui ad ætatem Christi pervenerant: prædicantque jejunium, et vestiuntur saccis a majore usque ad minorem. Dignus et victus et habitus pœnitentiæ, ut qui offenderant Deum luxu et ambitione, eorum damnatione placeant, per quæ prius offenderant. Saccus et jejunium arma sunt pœnitentiæ, auxilia peccatorum: ante jejunium, et sic saccus; ante quod occultum est, et postea quod palam: hoc semper Deo, illud interdum exhibetur et hominibus. Et si e duobus necessariis unum est subtrahendum, magis jejunium absque sacco, quam saccus cum eligam absque jejunio. Major ætas incipit, et usque ad minorem pervenit (*Job xxv, 5, 6*): nullus enim absque peccato, ^e et si unius quidem diei fac-

inquit, ex his verbis hæretici, ex Christi et apostolorum institutione Quadragesimæ jejunium esse: et nos per illud præparari ad esum veri Christi corporis, quod quinta sacræ hebdomadis feria, aut ipso in paschate sumitur. Ex apostolica institutione Quadragesimæ jejunium esse, apertius etiam in epistola ad Marcellam contra Montanum Hieronymus scribit.

^e Verba *LXX similiter*, ut sæpe alibi, mss. nostri hic supplent.

^f Nostri mss., *ue si unius quidem*, etc. Victorius: *Locus est, inquit, Job xiv. secundum LXX, in quibus hodie legitur, ἀριθμοὶ δὲ μῆνες αὐτοῦ, numerus*

rit vita ejus, et numerabiles anni vitæ illius (*Job* A XIV). Si enim stellæ non sunt mundæ in conspectu Dei, quanto magis vermis et putredo, et hi qui peccato offendenti Adam tenentur obnoxii? Sed et ordo pulcherrimus: Præcipit Deus prophetæ. Propheta prædicat civitati: prius viri credunt, et illis jejunium prædicantibus, omnis ætas sacco induitur. Viri non prædicant saccum, sed tantum jejunium: At vero hi [Al. his] quibus pœnitentia præcipitur, consequenter ad jejunium saccum copulant, ut inanis venter, et habitus luctuosus ambitiosius Dominum deprecantur.

(Vers. 6 seq.) *Et pervenit verbum ad regem Ninive, et surrexit de solio suo, et abiecit vestimentum suum a se, et indutus est sacco, et sedit in cinere, et clamavit et dixit in Ninive, ex ore regis et principum ejus* B *dicens: Homines et jumenta, et boves et pecora non gustent quidquam, nec pascantur, et aquam non bibant, et operiantur saccis homines et jumenta, et clamant ad Dominum (Vulg. Deum) in fortitudine: et convertatur vir a via sua mala, et ab iniquitate quæ est in manibus eorum: Quis scit si^a convertatur* 418 *et ignoscat Deus, et revertatur a furore iræ suæ et non peribimus? LXX: Et appropinquavit sermo ad regem Ninive et surrexit de throno suo, et abstulit stolam suam a se, et coopertus est sacco, et sedit in cinere, et prædicatum est Ninive a rege, et ab omnibus (Al. hominibus) majoribus ejus, dicentibus: Homines et jumenta et boves et oves non gustent quidquam, nec pascantur, et aquam non bibant: et cooperti sunt saccis homines et jumenta, et clamaverunt ad Dominum vehementer, et reversus est unusquisque de via sua mala, et ab iniquitate quæ erat in manibus eorum dicentium: Quis scit si convertatur Deus et exhortetur, et aver-* C *tatur ab ira furoris sui, et non pereamus? Scio plerosque regem Ninive (qui extremus audiat prædicationem, et descendat de solio suo, et pristinum abjiciat ornatum, vestitusque sacco, sedit in cinere: nec sua conversione contentus, cæteris quoque conducibus suis prædicoet pœnitentiam, dicens: Homi-* D *nes, et jumenta, et boves, et pecora crucientur fame, operiantur saccis, et damnatis pristinis vitis, totos se conferant ad pœnitentiam) super diabolo interpretari, qui in fine mundi (quia nulla rationabilis, et quæ a Deo facta sit, creatura pereat) descendens de sua superbia, acturus sit pœnitentiam, et in locum pristinum restituendus. Ad cujus sensus comprobationem etiam illud de Daniele exemplum*

proferunt: ubi Nabuchodonosor, acta per septem annos pœnitentia, in regnum pristinum restituitur (*Dan. iv*). Sed hoc quia sancta Scriptura non dicit, et evertit penitus timorem Dei, dum facile homines labuntur ad vitia, putantes etiam diabolium, qui auctor malorum est, et omnium peccatorum fons, acta pœnitentia, posse salvari, de nostris mentibus abjiciamus. Et sciamus peccatores in Evangelio mitti in ignem æternum, qui præparatus sit diabolo et angelis ejus (*Matth. xv*), et de his dici: *Vermis eorum non morietur, et ignis eorum non exstinguetur* (*Isai. lxvi, 24*). Scimus quidem clementem esse Deum, nec qui peccatores sumus, crudelitate illius delectamur; sed legimus: *Misericors et justus* 419 *Dominus, et Deus noster miseretur. Justitia Dei vallatur misericordia, et tali ad judicium ambitione procedit: sic parcit, ut judicet: sic judicat, ut misereatur. Misericordia et veritas obviaverunt sibi: justitia et pax osculatæ sunt se* (*Psal. xlviii, 8*). Alioquin si omnes rationabiles creaturæ æquales sunt, et vel ex virtutibus, vel ex vitis sponte propria aut sursum eriguntur, aut in ima merguntur, et longo post circuitu atque infinitis sæculis, omnium rerum restitutio fiet, et una dignitas militantium, quæ distantia erit inter virginem et prostibulum? Quæ differentia erit inter matrem Domini, et (quod dictu quoque scelus est) victimas libidinum publicarum? Idemne erit Gabriel et diabolus? Idem apostoli et dæmones? Idem prophetæ et pseudo-prophetæ? Idem martyres et persecutores? Finge^b quod libet, annos et tempora duplica, et infinitas ætates congere crucialibus: si finis omnium similis est, præteritum omne pro nihilo est, quia non quærimus quid aliquando fuerimus; sed quid semper futuri simus. Neo ignoro quæ adversum hæc soleant dicere, et spem sibi ac salutem cum diabolo præparare. Verum non est istius temporis contra dogma perversum, et *σύμπραγμα* diabolicum docentium in^c angulis, et in publico denegantium, latius scribere. Sufficit nobis indicasse, quod de hoc testimonio senserimus, et quasi in commentariis breviter intimare, quis sit rex Ninive, ad quem extremum Dei sermo perveniat. Quid valeat apud homines sæculi eloquentia et sapientia sæcularis, testes sunt Demosthenes, Tullius, Plato, Xenophon, Theophrastus, Aristoteles, et cæteri oratores ac philosophi, qui velut reges habentur hominum, et præcepta eorum non ut præcepta mortalium, sed quasi oracula accipiuntur deo-

les menses. Olim innumerabiles. Hoc testimonium Ezechielis cap. xviii impollutum in Hieronymo legabatur in hunc modum: Unde scriptum est, Nullus hominum sine peccato, ne si unus quidem diei fuerit vita ejus. Numerabiles autem anni vitæ illius. Nos, nisi innumerabiles, non mutavimus.

^a Idem inss., si pœnitentiam agit Deus, et revertatur ab ira, etc. concinente Græco, *et μετανοήσει ὁ Θεός καὶ ἀποστρέψει ἐξ ὀργῆς*, etc. Impressa autem lectio cum Aldino exemplari facit.

^b Duo mss., quoslibet annos, et tempora duplicia.

^c Quæ hactenus obtinuit falsa lectio, ad scioli glossatoris captum deformatâ, hæc erat, *et σύμ-*

*πραγμα; diabolicum regnum docentium, et Angelis publice denegantium privilegium, latius scribere, etc. Nec est vero, cur singula notentur, quibus laborat, vitia, cum ad eam quam reposuimus lectionem composita, illius se statim falsitas prodant. Restituimus vero ad Palatinorum codicum fidem, *σύμπραγμα diabolicum, docentium in angulis, et in publico denegantium, latius, etc.* Solemnis hæc est Hieronymi contra Origenistas censura, quod vesana dogmata clam discipulorum suorum auribus insurrarent, quæ palam docere erubescerent, dictaque inficiarentur.*

rum. Unde et Plato dicit : Felices fore respublicas, A si aut philosophi regnent, aut reges philosophentur. **420** Quam autem difficile istiusmodi homines credant in Deum, ut quotidiana exempla præteream, et sileam de veteribus historiis ethnicorum, sufficit nobis Apostoli testimonium, qui ad Corinthios scribens, ait : *Videte, fratres, vocationem vestram, quia non sunt multi sapientes secundum carnem ^a non multi potentes, non multi nobiles : sed stulta mundi elegit Deus, ut confundat sapientes, et infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia, et ignobilia mundi, et ea quæ erant contemptibilia elegit Deus (I Cor. 1, 26), et cætera.* Unde rursum dicit : *Perdamsapientiam sapientium, et intelligentiam prudentium reprobabo (Ibid., 11).* Et : *Videte, ne quis vos spoliât per philosophiam et inanem seductionem (Col. 2, 8).* Ex quo perspicuum est, prædicationem Christi reges mundi audire novissimos, et deposito fulgore eloquentiæ et ornamentis ac decore verborum, totos se simplicitati et rusticitati tradere, et in plebeium cultum redactos sedere in sordibus, et destruere quod ante prædicaverant. Proponamus nobis beatum ^b Cyprianum (qui prius idololatriæ assertor fuit, et in tantam gloriam venit eloquentiæ, ut oratoriam quoque doceret Carthagini) audisse tandem sermonem Jonæ, et ad pœnitentiam conversum, in tantam venisse virtutem, ut Christum publice prædicaret, et pro illo cervicem gladio flecteret. Profecto intelligimus regem Ninive descendisse de solio suo, et purpuram sacco, unguenta luto, munditias sordibus commutasse : non sordibus sensuum, sed verborum. Unde et de Babylone in Jeremia dicitur : *Calix aureus Babylon inebrians omnem terram (Jerem. 51, 7).* Quem non inebriavit ^c eloquentia sæcularis? cujus non animos compositione verborum et disertitudinis suæ fulgore perstrinxit? Difficile homines potentes et nobiles et divites, et multo his difficilior eloquentes credunt Deo : obcæcatur enim mens eorum divitiis et opibus atque luxuria, et circumdati **421** vitiis, non possunt videre virtutes simplicitatemque Scripturæ sanctæ, non ex majestate sensuum, sed ex verborum judicant vilitate. Cum autem ipsi qui prius mala docuerant, versi ad pœnitentiam, docere cœperint bona, tunc videbimus Niniviticos populos una prædicatione converti, et fieri illud quod in Isaia legimus : ^d *Si nata est gens semel.* Homines quoque et jumenta operta saccis, et clamantia ad Dominum, eodem sensu intellige : quod et rationabiles, et irra-

tionabiles, et prudentes ac simplices ad prædicationem Jonæ agant pœnitentiam juxta illud, quod et alibi dicitur : *Homines et jumenta saltabis, Domine (Ps. xxxv, 7).* Possumus autem jumenta operta saccis et aliter interpretari, de his maxime testimoniis, in quibus legimus : *Sol et luna induentur sacco (Ezech. xxxii, 7).* Et in alio loco : *Induam cælum sacco (Is. 1, 3),* pro lugubri scilicet habitu, et mœrore atque mœstitia, quæ μεταφορικῶς ^e accus nominantur. Illud quoque quod dicitur : *Quis scit si convertatur, et ignoscat Deus?* Ideo ambiguum ponitur et incertum : ut dum homines dubii sunt de salute, fortius agant pœnitentiam, et magis ad misericordiam provocent Deum.

(Vers. 10.) *Et vidit Deus opera eorum ; quia conversi sunt de via sua mala, et misertus est Deus super malitia, quam locutus fuerat, ut faceret eis, et non fecit.* LXX : *Et vidit Deus opera eorum, quoniam reversi sunt de viis suis malis, et egit pœnitentiam Deus super malitia, quam locutus fuerat, ut faceret eis, et non fecit.* Secundum utramque intelligentiam sive tunc urbi Assyriæ, sive quotidie mundi Deus populis comminatur ut agant pœnitentiam : qui si conversi fuerint, ipse quoque vertet [*Al. vertit*] sententiam suam, et populi conversione mutabitur [*Al. mutatur*]. Quod et Jeremias et Ezechiel manifestius explicant, nec bona videlicet implere Dominam qua promiserit, si boni vertantur ad vitia; nec mala quæ pessimis comminatur, si illi reversi fuerint ad salutem. Ita igitur et nunc vidit Deus opera, quia **C** conversi sunt a via sua pessima : non verba audivi quæ solebat Israel sæpe promittere : *Omnia quæcumque dixerit Dominus, faciemus (Exod. xxiv, 3);* **422** sed opera conspexit : et quia mavult pœnitentiam peccatoris, quam mortem (*Ezech. xviii*), libenter mutavit sententiam, quia vidit opera commutata. Quin potius Deus perseveravit in proposito suo misereri volens ab initio : ^e nemo enim punire desiderans, quod facturus est comminatur. Malitiam autem, ut supra diximus, pro suppliciis et tormentis accipe : non quod Deus mali facere quidquam cogitaret [*Al. cogitet*].

(Cap. IV.—Vers. 1.) *Et afflictus est Jonas afflictionis magna, et iratus est : et oravit ad Dominum et dixit.* LXX : *Et contristatus est Jonas tristitia grandi, et confusus est : oravitque ad Dominum, et ait.* Videns subintrare gentium plenitudinem, et illud impleri quod in Deuteronomio dicitur : *Ipsi me irritaverunt in his,*

^a Hæc verba, *non multi potentes*, quæ pridem ex septem Florentiæ codicibus, junctis Brixianis, Romanisque aliquot, Victorius reposuerat, Martian. nihilosecius prætermisit, nostri mss. denuo sufficiunt.

^b Præstat ipsummet audire Cyprianum de se fidejubenstem epist. 1, ad Donatum, seu lib. de Gratia Dei : *Ego cum in tenebris, atque in nocte cæca jacerem, cumque in salo jactantis sæculi nutabundus ac dubius, vestigiis oberrantibus fluctuarem, vitæ meæ nescius veritatis ac lucis alienus : difficile prorsus ac durum pro illis tunc moribus opinabar, quod in salutem mihi divina indulgentia pollicebatur, etc.*

^c Duo mss., *sapientia sæcularis*.

^d Manifesto mendo pro duobus verbis, *si nata*, Martian. retinuit *sanata* : quod tamen antea emendaverat Victorius ex Græco ἰσθῆ. Alterum porro, quod nec ipse Victorius animadvertit, *semel*, pro *simul*, eodem Græco textu cogente, sic ἀνά, nos ex nosiris mss. correximus.

^e *Al. neminem* : Quæ lectio, inquit Victorius, ipsa quoque non dispicit, ut intelligas, Deus neminem punire desiderans, quod facturus est, comminatur. Verum prior lectio melior. Facturus enim propria veri non potest quis, quod ideo minatur, ne faciat.

qui non sunt dii, et ego eos irritabo super gente, quæ non est : super natione stulta eis ad iracundiam concitabo (Deut. xxxii, 31), desperat de salute Israelis, et magno dolore concutitur, qui erumpit in vocem, et causas mœroris exponit, et quodammodo loquitur : Ego solus electus sum de tanto numero prophetarum, qui per aliorum salutem ruinam meo populo nuntiarem. Non igitur contristatur, ut quidam putant, quod gentium multitudo salvetur ; sed quod pereat Israel. Unde et Dominus noster fleuit super Jerusalem (Luc. xix), et noluit tollere panem filiorum, et dare eum canibus (Marc. vii). Et Apostoli primum prædicant Israeli (Act. xiii). Et Paulus cupit esse anathema pro fratribus suis, qui sunt Israelitæ, et quorum adoptio et gloria, et Testamentum, et repositiones, et legislatio, ex quibus patres, et ex quibus Christus est secundum carnem (Rom. ix). Pulchre autem dolens (quod interpretatur Jonas) affligitur dolore, et tristis est anima ejus usque ad mortem ; quia ne periret populus Judæorum, quantum in se fuit, multa perpeusus est. Historiæ quoque magis dolentis convenit nomen, significans laboriosum prophetam, et peregrinationis atque naufragii miseriis prægravatum.

(Vers. 2, 3.) *Obsecro, Domine, numquid non hoc est verbum meum, cum adhuc essem in terra mea? propter hoc præoccupavi ut fugerem 423 in Tharsis. Scio enim quia tu Deus clemens et misericors [Vulg. addit es], patiens, et multæ miserationis, ignoscens super malitiâ, et nunc, Domine, tolle quæso animam meam a me, quia melior est mihi mors, quam vita.* LXX : *O Domine, nonne isti sunt sermones mei, cum adhuc essem in terra mea? propterea præoccupavi fugere in Tharsis. Scio enim quod tu misericors et miserator, patiens et multæ miserationis, et agens penitentiam super malitiis, et nunc, dominator Domine, tolle animam meam a me, quia melius est mihi mori, quam vivere.* Hoc quod nos interpretati sumus, obsecro, et Septuaginta transtulerunt ὁ δὲ, in Hebraico legitur אַנְנָה (אננה), quæ mihi videtur interjectio deprecantis significare blandientis affectum. Quia igitur oratio ejus, dum se dicit juste fugere voluisse, quodammodo injustitiæ arguit Dominum, querelas suas obsecrationis exordio temperat. Numquid, ait, non hoc est verbum meum, cum adhuc essem in terra mea? Scivi te hoc esse facturum : non ignorabam misericordem, propterea severum et truculentum nuntiare volebam : ideo fugere volui in Tharsis, vacare contemplationi rerum, et in mari istius sæculi quiete potius et otio perfrui. Dimisi domum meam, reliqui

A hæreditatem meam, egressus sum de sinu tuo, et veni. Si misericordem dicerem atque clementem et ignoscentem malitiæ, nullus ageret pœnitentiam : si crudelem, et tantum judicem [Al. judicium] nuntiarem, sciebam hoc tuæ non esse naturæ. In hoc ergo ambiguo positus, malui fugere potius, quam aut pœnitentes lenitate decipere, aut de te prædicare quod non eras. Tolle igitur, Domine, animam meam : ^a quia melior mihi est mors, quam vita. Tolle animam meam, quæ tristis fuit usque ad mortem. Tolle animam meam : In manus enim tuas commendo spiritum meum (Luc. xv), melior quippe mihi est mors, quam vita. Vivens unam Israel gentem salvare non potui : ^b moriar, et mundus salvabitur. Historia manifesta est, et super persona B prophetæ sic potest intelligi, ut crebro jam diximus, quod propterea 424 contristetur et mori velit, ne conversa multitudine gentium, in æternum pereat Israel.

(Vers. 4.) *Et dixit Dominus : putasne bene irasceris tu? LXX : Et dixit Dominus ad Jonam : ° Si vehementer contristatus es tu? Verbum Hebraicum אַבָּא לַאֲבָא (אָבָא לָאֲבָא), et iratus es tu, et contristatus es tu, transferri potest : quod utrumque et prophetæ, et Domini personæ convenit, quod vel iratus sit, ne videretur apud Ninivitas fuisse mentitus, vel contristatus, intelligens Israel esse perituum. Et rationabiliter non ei dicit, male iratus es, vel contristatus es, ne videretur reprehendere contristatum. Nec rursum, bene iratus es, aut contristatus : ^d ne suæ sententiæ contraheret ; sed interrogat ipsum, qui iratus est et contristatus, ut vel causas iræ respondeat, vel mœroris : aut si ille tacuerit, verum Dei judicium ex ejus silentio comprobetur.*

(Vers. 5.) *Et egressus est Jonas de civitate, et sedit contra orientem civitatis, et fecit sibi umbraculum ibi, et sedebat subter illud in umbra, donec videret quid accideret civitati. ° LXX similiter. Primus Cain fraticida, et homicida cruentum mundum germani sanguine dedicans, ædificavit civitatem, et vocavit eam ex nomine filii sui † Enoch (Genes. iv). Unde et Osee propheta dicit, Deus ego et non homo, in medio tui sanctus : et non ingrediar civitatem (Usee xi, 9). Domini enim, Psalmista dicente, sunt exitus mortis (Ps. lxxvii). Quamobrem et una fugitivorum civitas appellatur Ramoth (רַמּוֹת), quod interpretatur visio mortis. Et recte quicumque fugitivus est, et propter peccata non meretur habitare Jerusalem, habitat in urbe mortis, et est trans fluentes Jordanis, qui descendens exprimitur. Egreditur ergo columba, vel do-*

^a Tres subsequentes versus, ejusdem vocis animam recursu deceptus, Victorius prætermisit.

^b Ex mss. nostris, iisque omnibus quos Victor. consuluit, correximus moriar, pro quo Martianæus retinuit morior.

^c Mss. Palatin. si particulam quæ deerat sufficiens Græcæ quoque textu assentiente, et σφόδρα λελύθηται οὐ.

^d Pericopen hanc verborum totam, ne suæ sententiæ contraheret, sed interrogat ipsum qui iratus est, et

contristatus, quam nihil dubium sit integrum orationis contextum attendenti, ob ejusdem verbi contristatus occursum, sæpe obvio amanuensium errore, prætermissa, cum in hæcenus quoque vulgatis libris desideraretur, nos ad P. latinorum codicum fidem suffecimus : locumque adeo pristinae integritati restituvimus.

^e Verba LXX similiter, quæ tam sæpe alibi, nostri mss. sufficiunt.

^f Pro Enoch mss. nostri præferunt Cainan.

lens, de istiusmodi civitate, et habitat contra Orientem, unde sol oritur : et est ibi in tabernaculo suo, ubi habentia quæque tempora contemplatus, exspectat quid supradictæ eveniat civitati : antequam Nive salvaretur, et aresceret [Al. accresceret] cucurbita : antequam Christi Evangelium coruscaret ; et compleretur Zachariæ propheta : *Ecce vir 425 Oriens nomen ejus* (Zach. vi, 12), Jonas sub umbraculo erat. Nec dum quippe veritas venerat, de qua idem evangelista et apostolus loquitur. *Deus veritas est*. Et eleganter additur *Et fecit sibi umbraculum ibi* (I Joan. iv, 8), juxta Niniven. Sibi met fecit, nullus enim de Ninivitis tunc temporis habitare poterat cum propheta : et sedebat sub umbra, vel iudicis habitu, vel de sua majestate contractus, et accinctus lumbos in fortitudine, ut non tota ad pedes, et ad nos, qui deorsum sumus, vestimenta defluerent, sed in se arctiori [Al. altiori] baltheo contraherentur. Porro quod dicit *ut videret quid accideret civitati*, solita consuetudine utitur Scripturarum, ut humanos Deo jungat affectus.

(Vers. 6.) *Et præparavit Dominus Deus hederam, et ascendit super caput Jonæ, ut esset umbra super caput ejus, et protegeret eum, laboraverat enim : et lætatus est Jonas super hederam lætitia magna. LXX : Et præcepit Dominus Deus cucurbitæ, et ascendit super caput Jonæ, ut esset umbraculum super caput ejus, et protegeret eum a suis malis : lætatusque est Jonas super cucurbita gaudio magno*. In hoc loco quidam ^a Cantherius de antiquissimo genere Corneliorum, sive (ut ipse jactat) de stirpe Asinii Pollionis, dudum Romæ dicitur me accusasse sacrilegii, quod pro cucurbita, hederam transtulerim : timuit videlicet, ne si pro cucurbitis hederæ nascerentur, unde occulte et tenebrose hiberet, non haberet. Et revera

^a Multæ sunt in eo loco nominum et verborum depravationes, tam in editis quam in libris manuscriptis. Editi legunt, *Canthelius de*, etc. ; manuscripti *Cornelius de*, etc. ; unus Sangermanensis, *Cantherius de*, etc. ; alii vero retinent, ut puto, veram lectionem, *Cantherius de*, etc. : nam Hieronymus hic hominem irridet, qui dudum Romæ accusarat sacrilegii S. Doctorem, quod pro cucurbita hederam transtulisset. Quæ accusatio convenit vulgato proverbio, *Cantherius in porta*, vel *Cantherius in fossa* : quia Cornelius ille ad id negotii traheretur in quo nequaquam valebat contra Hieronymum. Itaque nomen *Canthelius* ab editoribus antiquis conductum est ; *Cantherius* autem non est nomen proprium conviciatoris, sed vox usurpata ab irridente. *Emilius* forte nomine proprio dicebatur iste Cantherius, ut conjicere licet ex verbis consequentibus, ut pro *Corneliis*.... *Emiliis*.... appellentur. MART. — Palatin. mss., *Cantherius* ; al. *Canthelius*. Conferenda porro est Hieronymi ad Augustinum epistola 112, n. 22, et quæ nos ibi observamus.

^b Al. *solat* ; et mox, *adumbrari*.

^c Ita legunt omnes mss. codices pro quo Erasm. et Marian. sua auctoritate legunt *seria*. MART. — Ex mss. auctoritate, recto ipso orationis cogente sensu, restituimus *seria*, pro quo Martianus ex corruptis certe libris rescripsit *seriem*.

^d Ex hoc verbo intelligit temeritatem veterum editionum, quæ non lectionem genuinam Hieronymi *CICEIA*, sed vocem conductam *Elkeroa* retinent apud

A in ipsis cucurbitis vasculorum, quas vulgo Bœotianis vocant, ^b solent apostolorum imagines adumbrare : e quibus et ille sibi non suum nomen assumpsit. Quod si tam facile vocabula commutantur, ut pro *Corneliis* seditiosis tribunis, *Emilii* consules appellentur, miror cur mihi non liceat hederam transferre pro cucurbita. ^c Sed veniamus ad *seria*. Pro *cucurbita*, sive *hedera* in Hebræo legimus *צִיְצִיּוֹן* (קִיקִיּוֹן), quæ etiam lingua Syra et Punicæ ^d *CICEIA* dicitur. Est autem genus virgulti, vel arbusculæ, lata habens [Al. habentis] folia in modum pampini, et umbram densissimam, suo trunco se sustinens, quæ in Palæstina creberrime ^e nascitur, et maxime in arenosis locis : mirumque in modum, si sementem in terram jeceris, cito confusa ^B consurgit in arborem, et intra paucos dies quam herbam videras, arbusculam suspicis. Unde et nos eodem tempore quo interpretabamur prophetas, voluimus idipsum Hebrææ linguæ nomen exprimere, quia sermo Latinus hanc speciem arboris non habebat ; sed timuimus grammaticos, ne invenirent licentiam commentandi : et vel bestias Indis, vel montes Bœotia, aut istius modi quædam portenta confingerent, secutique sumus veteres translatores, qui et ipsi hederam interpretati sunt, quæ Græce appellatur *κισσός*, aliud enim quod dicere, non habebant. Discutiamus ergo historiam, et ante mysticos intellectus, solam litteram ventilemus. Cucurbita et hederam hujus naturæ sunt, ut per terram reptent, et absque furcis vel adminiculis, quibus innitentur, altiora non appetant. Quomodo igitur, ignorante propheta, cucurbita in una nocte consurgens umbraculum præbuit, quæ naturam non habet sine pergis [Al. perculis] et calamis vel hastilibus in sublimem consurgere ? *Ciceion* autem cum in ortu subito miracu-

Erasm. et Marian. Putavit nempe Joannes Conon, qui voces Hebraicas supplere curavit in editione Erasmiana, linguam Punicam eandem esse cum Arabica : et quia noverat Hebræorum קִיקִיּוֹן צִיְצִיּוֹן esse *alceroa* sive *Elkeroa* hodiernorum Arabum, ausus est reclamantibus omnibus exemplaribus manuscriptis Hieronymi, pro *CICEIA*, perperam substituere *Elkeroa*. Falsa autem hujusmodi editione explanationis Hieronymianæ in Jonam manavit error pessimus, intantum ut occuparet etiam optimum Lexicon pentaglotton Valentini Schindleri Oederani, qui in radice קִיקִיּוֹן etc. adducit falsam lectionem Erasmianam editionis, et postea subjungit : *Et autem lingua Punicæ eadem quam Arabica*, de quo non est præsentis temporis disputare ; sed monere lectorem in uno ms. codice S. Germani scriptum esse *CICEASA* pro *CICEIA* ; quæ si esset genuina lectio, haberet radicem Hebræam קִיסָא *Cissa*, id est, *cucumis*. Unde infra idem Hieronymus : *Et dicamus*, inquit, *quia in alio Scripturæ loco cucurbitam non invenimus, quod ubi cucumis nascitur, ibi nasci solet et cucurbita*. Sed verior apparet lectio קִיקִיּוֹן *Ciceia*, quod Græcis est *xix*, Latinis *Ricinus*. MART. — Mss. nostri Sicæ : perperam Erasm. et Victorius, *Elkeroa*. In laudato Hieronymi ad Augustinum epistola dicitur, in Hebræo volumine *Ciceion* scriptum, quam vulgo Syri *Ciceiam* vocant. Recole quæ in eum locum annotavimus : Reinesium quoque de lingua Punicæ cap. 15. Mox verba, suo trunco se, nostri mss. ignorant.

lum praeberit, et potentiam ostenderit Dei in protectione virentis umbraculi, et naturam suam secuta est. Ad personam vero Domini Salvatoris, ne penitus propter φλοκλόκηθον, cucurbitam relinquamus, sic referri potest, ut illud commemoramus Isaia: *Relinquetur filia Sion sicut tabernaculum in vinea, et velut casula in cucumerario, quasi civitas quae expugnatur (Isai. viii)*. Et dicamus quia in alio Scripturae loco cucurbitam non invenimus, quod ubi cucumis nascitur, ibi nasci solet et cucurbita. Et Israel huic generi a comparatum, quod quondam protulerit Jonam sub umbra sua conversionem gentium praestolantem, et non parvam laetitiam tribuerit ei faciens umbraculum et tabernaculum, potius quam domum, habens tectorum imaginem, domorum non habens fundamenta. Porro ciccion nostris arbuscula modica, cito consurgens, **427** et cito areoens ordine et vita [Al. via] comparabitur Israeli, radices parvas mittenti in terram, et conanti quidem in excelsa sustolli; sed altitudinem cedrorum Dei et abietum non aequanti. Quod mihi videntur et locustae significare, quibus vescatur Joannes, qui dicit sub typo Israelis: *Illum oportet crescere, me autem minui (Joan. iii, 30)*: animal parvum, infirmas habens alas, de terra quidem consurgens, sed altius non valens avolare, ut plus sit quam reptil, et tamen avibus non aequetur.

(Vers. 7 et 8.) *Et paravit Dominus vermem ascensione diluculi in crastinum, et percussit hederam, et exaruit: et cum ortus fuisset sol, praecepit Dominus vento calido et urenti; et percussit sol super caput Jonae, et aestuabat: et petiit animae suae ut moreretur, et dixit: Melius est mihi mori, quam vivere. LXX: Et praecepit Deus vermi mane in crastinum, et percussit cucurbitam, et arefacta est: statimque ut ortus est sol, praecepit Dominus spiritui ardoris urenti, et percussit eum super caput Jonae, et angustatus est, et laedit eum animae suae, et dixit: Melius est mihi mori, quam vivere.* Antequam oriretur sol justitiae, virens erat umbraculum, et non arebat Israel: postquam ille surrexit, et tenebrae Niniviticæ ejus luce discussæ sunt, paratus vermis in crastinum ascensione diluculi (de quo vicesimus primus psalmus inscribitur: *Pro assumptione matutina*; et qui absque ullo semine de terra oritur, et dicit: *Ego sum vermis et non homo (Ps. xxi, 7)* percussit umbraculum, quod desertum auxilio Dei omnem virorem perdidit. Præcepitque Dominus vento calido et urenti, de quo prophetatur in Osee: *Alducet urentem ventum Dominus de deserto ascendentem, et siccabit venas ejus, et desolabit fontem ejus (Osee xiii, 15)*. Et aestuare cepit Jonas, et iterum velle mori in baptismo cum Israele, ut in lavacro recipiat humorem, quem in negatione perdidit. Unde et Petrus aren-

libus loquitur Judæis: *Pœnitentiam agite, et baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi in remissionem peccatorum vestrorum, et accipietis donum Spiritus sancti (Act. ii, 38)*. Sunt qui vermem et urentem ventum, Romanos intelligant duces, qui post resurrectionem Christi, Israel penitus deleverunt.

428(Vers. 9.) *Et dixit Dominus ad Jonam: Putasne bene irascaris tu super hederam? Et dixit: bene irascor ego usque ad mortem. LXX: Et dixit Dominus Deus ad Jonam, c valde contristaris tu super cucurbita? Et ait: valde contristor ego usque ad mortem.* Supra Ninivitis agentibus pœnitentiam et gentium urbe salvata, Interrogatus idipsum propheta: *Putasne bene irascaris tu? nihil respondit, sed interrogationem Dei silentio comprobavit, sciens enim elementem esse Deum, et misericordem, et patientem, et multæ miserationis, et ignoscentem malitias, super salutem gentium non dolebat: hic autem postquam siccata [Al. insiccata] cucurbita aruit Israel, et cum distinctione interrogatus: Bene irascaris tu super hederam? confidenter respondit et dicit: Bene irascor ego, vel contristor usque ad mortem: non enim sic volui salvare alios, ut perirent alii, non sic alienos lucrifacere, ut meos perderem. Et revera usque ad præsentem diem d Christus plangit Israel: et Jerusalem plangit usque ad mortem, non suam, sed Judæorum, ut moriantur negantes. et resurgant Dei Filium confitentem.*

(Vers. 10 et 11.) *Et dixit Dominus: Tu doles super hederam, in qua non laborasti: neque fecisti ut cresceret: quæ sub una nocte nata est, et sub una nocte perit: et ego non parcam Ninivæ civitati magnæ, in qua sunt plusquam centum viginti millia hominum, qui nesciunt quid sit inter dextram et sinistram suam, et jumenta multa? LXX: Et dixit Dominus: Tu pepereristi super cucurbita, pro qua non laborasti, neque nutristi eam, quæ nata est in nocte, et in nocte perit: ego autem non parcam Ninivæ civitati magnæ, in qua habitant plusquam duodecim myriades [Al. millia] virorum qui ignorant dexteram et sinistram suam, et pecora multa? Nimix difficultatis est exponere quomodo juxta tropologiam dicatur ad Filium: tu doles super hederam, in qua non laborasti, neque fecisti ut cresceret, cum omnia per ipsum facta sint, et sine ipso factum est nihil (Joan. i, 3).* Unde quidam locum istum interpretans, ut imminet solveret quæstionem, incurrit blasphemiam. Assumens enim illud de Evangelio: *Quid me dicis bonum? Nemo bonus est nisi unus Deus (Marc. x, 18)*, Patrem interpretatus est bonum. **429** Filium vero ad comparisonem ejus qui perfecto et vere bonus sit, in minori gradu positum. Et non consideravit hæc dicens, quod in Marcionis potius

^a Visus est Victorio mutilus ac pendulus sensus, nisi legas comparatur. Verum a superiori, dicamus, pendat.

^b Illic mihi, quod tamen in Hebræo מִיָּמִי resonat. nostri mss. prætermittunt: tum penes Septuaginta

legunt, *mori magis quam, etc.*

^c Duo mss. si valde, juxta Græcum, Aldino et exemplari excepto, et σφόδρα.

^d Ibidem mss., *Christus plangit Jerusalem, et plangit usque, etc.*

incurrerit hæresim (qui alterum Deum tantum bonum, alterum infert iudicem et conditorem) quam Arii, qui cum majorem Patrem et minorem Filium prædicet: tamen Filium non negat conditorem. Ergo cum venia audienda sunt, quæ dicturi sumus, et conatus nostri ^a favore potius et orationibus adjuvandi, quam spernendi aure malevola, quia carpere et detrahere vel imperiti possunt; doctorum autem est, et qui laborantium uovere sudorem, vel lassissimum porrigere, vel errantibus iter ostendere. Dominus noster atque Salvator non ita laboravit in Israel, quomodo laboravit in gentium populo. Denique Israel loquitur confidenter: *Ecce tot annis servio tibi, et numquam mandatum tuum præterivi, et numquam dedisti mihi hædum, ut cum amicis meis epularer: sed postquam filius tuus hic qui devoravit substantiam suam cum meretricibus, venit, occidisti illi vitulum saginatum (Luc. xv): nec tamen confutatur a patre, sed clementer ei dicitur: Fili, tu semper mecum es, et omnia mea tua sunt: epulari et gaudere te oportebat, quia hic frater tuus mortuus erat, et revixit: perierat, et inventus est.* Pro gentium populo immolatus est vitulus saginatus, et pretiosus sanguis effusus, de quo Paulus ad Hebræos plenissime disputat (*Hebr. x*). Et David in psalmo: *Frater, inquit, non redimit, redimet homo (Ps. XLVIII, 8).* **430** Decrevit Christus, ut ille cresceret: iste mortuus est, ut ille viveret: hic descendit ad inferos, ut

^a Ex Florentinis quinque, totidemque Brixie et Romanis aliquot codicibus reponit Victorius, *conatus nostri fovendi potius, et orationibus adjuvandi: olim*

A ille cælos ascenderet. In Israel vero nullas tantus labor fuit. Unde et invidet juniori fratri, ^b quod post substantiam cum meretricibus lenonibusque productam, recipiat annulum et stolam, et polleat prisina dignitate. Quod autem ait, quæ sub una nocte nata est, significat tempus ante adventum Christi, qui mundi lumen fuit, de quo dicitur: *Nox præcessit, dies autem appropinquavit (Rom. XIII, 12).* Et una nocte perit, quando occubuit eis sol justitiæ, et Dei perdere sermonem. Civitas vero Ninive magna atque pulcherrima, præfiguratur Ecclesiam, in qua major est numerus quam decem (*Al. duodecim*) tribuum Israel: quod et fragmenta in solitudine significant duodecim cophinorum (*Marc. vi*). Ignorant autem quid sit inter dextram et sinistram, vel propter innocentiam et simplicitatem, ut lactentem monstret ætatem, et relinquat intellectui, quantus sit numerus ætatis alterius, cum tantus sit parvulorum. Vel certe (quia magna erat urbs, et in domo magna non solum vasa sunt aurea et argentea, sed et lignea et fictilia (*II Tim. II*)) erat in ea plurima multitudo, quæ ignorabat ante actam poenitentiam quid esset inter bonum et malum, inter dextram et sinistram. Sed et jumenta multa: multus est enim Ninive numerus jumentorum et irrationabilium hominum, qui comparantur jumentis insipientibus, et assimilantur eis (*Ps. XLVIII*).

erat, orationibus audiendi, et adjuvandi.

^b Vitiosa metathesi legit Martian. *post quod.*

S. EUSEBII HIERONYMI STRIDONENSIS PRESBYTERI COMMENTARIORUM IN MICHÆAM PROPHETAM LIBRI DUO.

PROLOGUS ^a.

431-432 Michæas, in quem nunc commentarios dictare cupio, in ordine duodecim prophetarum, secundum Septuaginta interpretes tertius est; secundum Hebraicum (*Al. Hebraicam veritatem*), sextus, et sequitur Jonam prophetam, qui succedit Abdia, atque ita sit ut tertius sit Amos, et Joel secundus post Osee, qui apud omnes primus est. Ergo quasi in corde voluminis positus, debet profunda continere mysteria, et sermo Dei, qui semper descendit ad prophetas, descendit ad Michæam (*מִיכָה*) quoque, qui interpretatur *humilitas*: ad Michæam de Morasthi, qui usque hodie juxta Eleutheropolim ur-

^a Inscrubitur *φλοπονστάταις* Paulæ ejusque filiae Eustocho, quod ex præfatione libri tertii Commen-

C hem Palæstinæ haud grandis est viculus. Morasthi (*מִרְאֲשָׁתִי*) autem in lingua nostra *hæredem* sonat. Pulchre igitur humilitas, quæ inter virtutes vel præcipua est, spe hæreditatis Dominicæ nascitur. Humilitas autem non illa quæ venit de conscientia peccatorum; sed quæ inter virtutes ponitur, juxta quam dicitur: *Humiliamini sub potenti manu Dei, ut vos exaltet in tempore visitationis (I Petr. v, 6).* Et: *Qui se humiliat, exaltabitur (Luc. xviii, 14).* Et: *Ante contritionem elevatur cor viri, et ante gloriam humiliatur (Prov. xvi, 18).* Unde et Dominus: *Discite, inquit, a me, quia mitis sum et humilis corde (Mat. xi, 29).*

tariorum in Amos compertum est.